

12. AUG 1924

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Comitetul de direcție: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupas, Onisifor Ghibu, V. C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopoțel

Anul I
N-rii 17-18

Număr dublu
20 lei

CLUJ, 15 AUGUST 1924

C U P R I N S U L:

ACTUALITĂȚI: Câmpia ardeleană	<i>Vasile Bucur</i>
DISCUȚII LITERARE: Isoarele filosofării la Eminescu	<i>Bom. Demetrescu</i>
Inceputurile vieții romane la gurile Dunării de V. Pârvan	<i>G. Bogdan-Duică</i>
PROBLEME ECONOMICE: Incendiile în Basarabia	<i>Eugen N. Giurgea</i>
Comerțul cu devize	<i>Sabin Cioranu</i>
Două valute	<i>Vasile C. Osvadă</i>
Satul sindicalizat (II)	<i>G. Bogdan-Duică</i>
SĂNĂTATEA PUBLICĂ: Lumea ultramicroscopică și ultra- telescopică	<i>Dr. Gh. Preda</i>
UNITATEA NAȚIONALĂ: Trei luni în Basarabia (sfârșit) Activitatea „Astrei”	<i>Onisifor Ghibu</i> <i>Horia P. Petrescu</i>
PROBLEME SOCIALE: D-l R. W. Seton-Watson despre reforma agrară română	<i>S. d. m.</i>
INVĂȚĂMÂNT-EDUCAȚIE: Tipurile de elevi	<i>Petru Ilcuș</i>
SATE-ORAȘE-REGIUNI: Viața economică a Săliștei	<i>D. Foltea</i>
CRONICI DIVERSE: Zece ani dela război. — Comemorarea lui Jaurès. — Presa maghiară din România. — A B C darul fonomimic — Exportul de vite. — Colaborarea economică ardeleană. — Revistele străine: Epocă a credinței (Revista d'Italia). — Arțibaceff despre Lenin (Fortnightly Review) — Politica Sovietelor (Vita Italiana) — Noul teatru a lui Georg Keiser. — Bibliografie.	

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA: CLUJ, STRADA BABA NOVAC NR. 5.
Abonamente: pe un an 600 lei. Autorități și întreprinderi particulare 1000 lei. Funcționarii publici, preoții și învățătorii 500 lei. Pentru streinătate, abonamentele sunt îndoite. În America 10 dolari. Abonamentele se plătesc înainte, pe cel puțin o jumătate de an.

COMITETUL DE DIRECTIE: Vasile Goldiș, D. Gusti, Mihai Popovici, Gh. Bogdan-Duică, Ion Lupas, Onisifor Ghibu, Vasile C. Osvadă, Radu Dragnea și Ion Clopofel.

COLABORATORI: I. Agârbiceanu, T. Alboni, D. Antal, N. Bagdasar, A. Banciu, A. P. Bănuș, dr. L. Boreea, dr. Al. Borza, A. Buteanu, S. Cioran, Al. Ciura, A. Cotruș, I. Cristea, N. Dașcovici, S. Dragomir, I. Duma, A. Esca, M. Florian, I. Flueraș, V. Ghidionescu, N. Ghulea, dr. Axente Iancu, Petru Honea, Emil Isac, D. B. Ionescu, Iosif Jumanca, dr. Const. Lacea, dr. Aurel Leacăr, dr. Aurelian Măgier, ing. Macșai, Augustin Maior, dr. Sabin Manuila, Simeon Mehedinti, Ștefan Miteș, dr. Iuliu Moldovan, dr. Zaharia Munteanu, Teodor Neș, Ion Nandriș, Zenovie Păclișanu, Ecaterina Pitiș, dr. Gh. Popovici, Septimiu Popa, Ghiță Popp, dr. Gh. Preda, dr. Octavian C. Pușcariu, Sextil Pușcariu, I. Rem. Anselme, Ion Iosif Schiopul, Valeriu Serii, Victor Stanciu, Vasile Stoica, dr. M. Șerban, G. Șerban, F. Ștefănescu-Goangă, Const. Sudețeanu, inginer Suluțiu, D. Tomescu, Isaia Tolan, dr. Aurel Voina, Dumitru Voina, dr. Ion Voinea, T. O. Vornic, dr. N. Zigre.

Reprezentanți în provincie:

Oradea-Mare: prof. Iosif Fogan
Cernăuși: prof. dr. Vasile Gherasim
Arad: ziarist Laurentiu Luca
Alba-Iulia: prof. Horia Teodorescu
Blaj: prof. ziarist Alex. Lupeanu
Turda: prof. Teodor Murășanu
Brașov: ziarist Vasile Munteanu
Ludozul de Murăș: protop. Romul Popa
Lugoj: Pavel Grecu (redacția Cartea Satelor)
Timisoara: ziarist Octavian David și Valeriu Linca
Careii mari: prof. Ghergariu

Județul Făgăraș: preot Mircea Tomas (Tohanul-vechii)
Sibiu: prof. Gh. Maior și Elie Măgean
Târgul-Mureș: Iosif Jumanca
Maramurăș: I. Bîrlea și dr. Vasile Filipciuc
Mehadia: Coriolan Buracu
Hațeg: prof. Vasile Gherman
Sfântul-Gheorghe: dr. Ioan Popa
Cohalm: protop. Emilian Stoica
Beiuș: protop. Petru E. Papp
Poiana-Sărată (Săcuime): pr. Ioan Rafiroiu
Seliște: prof. Alex. Iosof.

Redactor la București: Gh. Vlădescu-Răcoasa.

Correspondent la Paris: Petru Drăghici.

BIBLIOGRAFIE

Au apărut în editura „Cartea Românească:

- 1) *Două surde*: Comedie populară 2 acte de Florian Cristescu. Prețul lei 8.
- 2) *Scrisoare către un învățător tânăr* de Florian Cristescu. Prețul lei 10.
- 3) *Cunoștințe folositoare Seria A. No. 5. Diabetul, îngrășarea și galbenarea (retipărită)* de Dr. M. Cahanescu. Prețul lei 3.
- 4) *Cunoștințe folositoare Seria No. 16. Lituania* de Gh. I. Năstase. Prețul lei 3.
- 5) *Din trecutul nostru* de Al. Vlahtuță. Prețul lei 45.
- 6) *Pandurul* de Bucura Dumbravă. Prețul lei 75.

- 7) *Opere complete* de I. Creangă (cu o prefață și un indice) Prețul lei 50.
- 8) *Bordeenii* de M. Sadoveanu. Prețul lei 45.
- 9) *Biblioteca: Pagini Alese No. 158 Călătorului îi șade vine cu drumul de I. Al. Brătescu-Voinești*. Prețul lei 2.50.
- 10) *Biblioteca: Pagini Alese No. 156 In pușcăriia Petro Pavlovso* de Zamfir Arbore. Prețul lei 2 50.
- 11) *Cunoștințe folositoare scria A. No. 3 Cazurile naturale (retipărită)* de I. Simionescu profesor universitar. Prețul lei 3.
- 12) *Cunoștințe folositoare Seria A. No. 2. Viața omului primitiv (retipărită)* I. Simionescu profesor universitar. Prețul lei 3.

Abonați revista „Societatea de Măine”! Apariția unei publicațiuni săptămânale cum este revista noastră, reclamă mare cheltuire de forțe intelectuale și materiale. Ne străduim să fim de mult folos pentru public, să-l servim cât se poate de bine. Suntem în drept să cerem însă și publicului o apreciere obiectivă și atentă și să răspundă întreprinderii noastre, înscriindu-se în cât mai mare număr printre abonații revistei. Facem sacrificii, consacram toate orele noastre de muncă pentruca să asigurăm o prosperitate cât mai mare revistei „Societatea de Măine”, în credința că publicul ne va înțelege și va face și el mica sa jertfă plătind înainte abonamentul. Nu vom avea decât abonați plătitori înainte, pentrucă nimeni nu poate pretinde dela noi să-i acordăm credit, într-o vreme când nici noi nu ne răzimăm pe credite și când peste tot circulația creditului este atât de redusă. Prosperitatea noastră este în funcțiune de abonați. Vom fi oglinda fidelă a frământărilor sociale și economice, ne vom păstra independența până la sfârșit, însă oricâte sacrificii am face știm că totul este zadarnic dacă publicul nu ne întovărășește cu simpatie și înțelegere. Și ar fi păcat de cheltuieli și de oboseală. Ne permitem deci a face apel către cititori să ne trimită cât mai repede posibil abonamentul lor.

BĂILE BAZNA

Medic oficial al băilor

Dr. G. SGLIMBEA

Chirurg gynecolog al Spitalului Sighișoara,
fost asistent de clinică la Paris

VILLA SORRENTO

S'a deschis și funcționează stațiunea balneară nou reconstruită

Instalațiuni moderne de băi.
Hotel nou. Lumină electrică.
Apeduct. — Salon de cură.
Muzică permanentă. — Locuri de sport, parcuri, păduri, etc.
Bucătărie românească și germană. — Comunicația ideală prin gara Radna, pe linia principală București—Arad.

LIPOVA

CARDIACI! FEMEI!
NERVOȘI! REUMATICI!
Cea mai ieftină stațiune din țară!

Cereți prospecte!

DIRECȚIUNEA BĂILOR LIPOVA (BĂNAT).

Ingrijire medicală distinsă.
Pentru asigurarea confortului modern, direcțiunea a investit un capital foarte mare ridicând edificii noi și reconstruind pe cele existente. — Ape minerale superioare, bogate în acid carbonic. — Clima constantă, moderată.

SOCIETATEA DE MÂINE

REVISTĂ SĂPTĂMÂNALĂ PENTRU PROBLEME SOCIALE ȘI ECONOMICE

Editor și redactor-șef:
ION CLOPOTEL

CLUJ, 15 AUGUST 1924

Anul I N-rii 17-18
EXEMPLARUL 20 LEI

C Â M P I A A R D E L E A N Ă —CERCETĂRI SOCIAL-ECONOMICE ȘI SOLUȚII—

Cel mai mare și mai omogen ținut românesc din Ardeal, de care politicianii, literații și savanții noștri până acum nu s'au prea interesat, este Câmpia Ardeleană, sau — cum se numește ea în deobște — Câmpia.

Presa și conducătorii noștri, dacă voesc cu adevărat ca orașele ardelenice să se romanizeze și — prin aceasta — viața economică și socială a poporului nostru din teritoriile cucerite dela Maghiari să apuce în ogașe dreaptă, nu pot ignora nici un moment mai mult Câmpia, care fiind situată chiar în inima Ardealului și împresurată de cele mai multe și mai mari orașe ale acestei provincii, — are o importanță deosebită, constituie o mare problemă națională.

Din aceste motive ne luăm voie în cele ce urmează a înfățișa fizionomia acestui ținut, a arăta pe scurt stările lui economice și sociale.

Câmpia este acea regiune considerabilă a patriei noastre, care cuprinde în sine teritoriile județelor Cojocna, Solnoc-Dobâca, Bistrița-Năsăud, Murăș-Turda și Turda-Arieș, mărginite: la Miazăzi cu Turda, Arieșul și Murășul; la Răsărit cu Murășul, cu Târgul-Murășului, Reghinul-săseș și Teaca; la Miazănoapte cu Bistrița, Becleanul și Dejul; la Apus cu Gherla și Clujul.

Câmpia are o întindere de circa 5000 km. și e locuită aproape peste tot numai de Români. Streini, Sași și Maghiari, sunt numai pela periferii și în număr neînsemnat. Locuitorii de baștină ai Câmpiei sunt Români.

Cu tot concursul Statului maghiar, streinii n'au reușit să prindă rădăcini trainice în pământul Câmpiei, nefiind destul

de tari pentru a putea învinge greutatea de trai, proprii acestui ținut și a lua concurența cu populațiunea de baștină, mult mai tenace și mai rezistentă decât ei.

Dacă streinilor nu le-a reușit să încolțească în mod mai vizibil masa de Români de pe Câmpie până când aceasta era subjugată, n'are să ne fie teamă că ei o vor putea încolți de acum încolo, când și ea se bucură de aceeași libertate politică.

Guvernele maghiare, care pretutindenea și cu ori ce mijloace căutau să stărpească elementul românesc din Ardeal, au înfipt și în inima Câmpiei **trei colonii de Ciangăi**: una la Sărmașul-Mare, alta la Ludoșul de Murăș și a treia la Tritiuri. Cât timp vor putea rezista aceste insule artificiale talazurilor Românilor ce-i încunjoară, vom vedea. Pe cât am auzit colonia dela Tritiuri a și început să cedeze, ea se romanizează.

Sașii de pe Câmpie, ca de pretutindenea, sunt în continuă decreștere. Comuna Galați de pe șoseaua ce duce dela Bistrița la Teaca, cu câteva decenii înainte de asta, era a localitate săsească, azi e curat românească și numai biserica evanghelică în părăsire mai reamintește trecătorului că aici au fost, odată Sași.

Ceeace a determinat pe oamenii de știință să trateze Câmpie ca pe o unitate geografică de sine stătătoare, este formațiunea ei geologică și suprafața ei, ambele unitare și cu totul deosebite de ale celorlate ținuturi, care o încunjoară.

Suprafața Câmpiei este presărată cu nenumărate și foarte dese coline, unele mai mari, altele mai mici, a căror înălțime variază între 350 și 500 metri.

Coastele colinelor se termină mai totdeauna într'un platou și sunt tăiate de sus în jos de numeroase văgăuni, numite de localnici „rupturi”. „Rupturile” acestea, pe măsură ce se apropie de poala colinelor, devin tot mai afunde și mai largi; acelea, care dela obârșie sunt foarte largi, se numesc pripoare. Pe platouri, dacă sunt gunoite bine și arate afund și la vreme, se fac tot felul de cereale; coastele sunt însă aproape sterile și nu se pot folosi decât cel mult pentru pășunatul oilor.

Văi largi și lungi, cu ape curgătoare mai mari, nu se găsesc pe Câmpie, în schimb sunt o mulțime de bălți mărunte și mlaștini, în cari crește trestia și speteaza de care Câmpenii se folosesc pentru a-și acoperi edificii.

Lunci cu iarbă bună pentru nutrețul vitelor încă nu prea întâlnește omul pe Câmpie.

Nimic nu bate mai tare la ochiu unui strein care se abate pe Câmpie, decât lipsa de păduri. Solul argilos și plin de săruri nu este prielnic plantațiilor. Numai acățul se împrietenește mai bine cu acest sol; el este arborele reprezentativ al acestui ținut, dar, durere, și el este foarte puțin cultivat. Oamenii de pe Câmpie, parcă n'ar fi frați cu ceilalți Români, n'au nici un simț pentru plantațiuni.

Tăranul de pe Câmpie în timpul iernii, ba chiar și intelectualii mai fără venite, sunt nevoiți — în lipsă de combustibil suficient — să-și încălzească casele cu coceni de păpușoi, cu tului, cu paie, halduri, puzderii și alte surrogate de o valoare calorică foarte mică. Vara nu arare poate vedea omul prin curțile țărănești femei, care fierb mâncarea cu bălgar de vite uscat. Fumul greu ce răspândește bălgarul acesta are darul că alungă din aretul lui muștele

și tântarii, cari pe Câmpie sunt câtă frunză și iarbă.

Peatră nu se găsește pe Câmpie nici de leac; din cauza aceasta aici mai toate edificiile sunt zidite din pământ, sau sunt bătute cu năglag. Năglagul e pământul argilos amestecat cu puține sfărâmături de paie și apoi muiat cu apă; este foarte vartos și clicos. Cât de nesănătoase trebuie să fie casele bătute din pământ sau năglăgite, ni-ar putea-o spune numai medicii ori acei țărani, cari, când sunt în vârstă mai înaintată, nu-și pot obli membrele chircite de mătrici.

Dintre toate neajunsurile ce pasc Câmpia, cel mai mare este totuși lipsa de căi de comunicațiune suficiente și corespunzătoare.

Desimea colinelor, mlaștinile multe și solul argilos și lipsit de peatră împedecă tăierea de drumuri și șosele mai potrivite și edificarea de căi ferate mai dese.

Căi ferate de interes local sunt numai trei, dar și dintre acestea numai una e de oarecare însemnătate: Ludoșul de Murăș — Bistrița; celelalte două: Târgul-Murăș — Teaca și Târgul-Murăș — Miheșul de Câmpie, — pe lângă că sunt foarte scurte — mai au și linii înguste și nu funcționează decât numai din când în când. Linia principală București—Oradea-Mare atinge numai marginea Câmpiei și trenurile accelerate și expresse, care circulă pe ea, nu opresc în gările de aici.

Șosele bătute cu peatră și practicabile în toată vremea, sunt puține de tot pe Câmpie, iar drumurile nepetruite, din cauza argilei, în anotimpurile ploioase sunt o adevărată calamitate pentru bieții Câmpeni. Pe drumurile acestea nu ce să poată circula vehicule moderne și mai grele, ca: automobile, camioane, etc., dar — pe timp umed — chiar și carele trase de câte 4 boi grei, dacă's cu povară, înaintează greu de tot. Mai cu seamă primăvara, când se desfunde locul și se fac ochiuri, nu odată poate întâlni omul pe aceste drumuri păcătoase câte un biet român, care-și străjuește carul înglodat în noroi până la butuci și — în neputința lui — blestemă ceasul și ziua în care s'a născut

pe această lume de necaz și trudă.

Așa sunt condițiunile de înaintare pe toate terenele vieții pentru Românul de pe Câmpie; glodul acesta le simbolizează cât se poate de bine! Țăranul ce stă desnădăjduit iângă caru-i înglodat, acolo ar ajunge vara dacă n'ar veni vre-un frate de omenie, care să-i dea ajutor!

Viața Românului de pe Câmpie e numai de chin și zoală. Și dacă ar avea barem apă bună de beut, cu ce să-și astâmpere setea și focul! Dar nici de atâta nu l-a învrednicit soarta rea. Apa sau e plină de salitru, de sulfat de sodiu și sare, sau e sălcie și cu miros de mlaștină. Decât să bea apa asta afurisită, Câmpianul, — amărât până în adâncul sufletului, — se duce la crâșmă... Acolo își astâmpără și setea și-și varsă și năcazul inimii.

Nicăiri în cuprinsul mare al Ardealului nu mai sunt atâția oameni bolnavi de friguri, atâția alcoolști și atâtea doine jalnice.

Satele sunt rari și respirate, însă cu uliți, ceea ce denotă că sunt vechi. Casele sunt mici; au acoperișul din trestie, spețează sau paie; de sunt varuite, dar au feresti numai de o schioapă. Curțile numai arare arată bunăstare și mai totdeauna sunt certificat slab pentru gospodari. Grădinile cu pomi și cu zarzavaturi lipsesc. Bisericele, atât cele greco-orientale cât și cele greco-catolice, sunt aproape toate din bârne și acoperite cu șindriile. Ceea ce face să iasă și mai mult în relief modestia caselor și bisericilor românești de pe Câmpie, este castelul sau — cum îl numesc sătenii de aici — „curtea” marelui proprietar conte, baron, gentry) al cărui coperiș sau ale cărui turnulețe se ridică sumetă dintre acății și plopii înalți ce-l încunjoară, privind cu dispreț împrejur la umilele bordeie ale foștilor iobagi. E rar sat pe Câmpie, care să n'arbă un astfel de castel; sunt care au câte două; ba satele cu hotar mai mare au chiar și trei, dar de acestea sunt mai puține.

Românul de pe Câmpie este mărunțel de statură, rău nutrit și mai cu seamă rău îmbrăcat. Portul vechiu, atât bărbătesc cât și femeesc nu se mai vede de cât foarte rar, dar datinile

strămoșești sunt nealterate. Câmpianul e inteligent, dar e foarte nefrecuzător față de ori ce nădrăgar, pe care nu-l cunoaște mai de aproape; el e cuviincios față de toată lumea și ospitalier. „Românul de pe Câmpie este refractar față de ori ce inovațiune” o spun mai cu seamă Maghiarii, cari prin aceasta voiesc să-l prezinte lumii ca pe un element impropriu pentru înaintare și să ascundă adevărul, că ei sunt cauza tuturor relelor ce-l pasc. Noi vom da esplicarea adevărată a conservatismului exagerat al Românului de pe Câmpie: opresiunea neomenească ce a îndurat mai bine de o mie de ani această fracțiune a neamului nostru, i-a istovit puterea de avânt în așa de mare măsură, încât va trebui o bună bucată de vreme până și-o va recăpăta iară. Durata timpului de convalescență a Românului de pe Câmpie va depinde dela ajutorul ce i-l vor da frații mai puțin bătute de soarte.

Precum am putut vedea din cele spuse până aci, Câmpiei îi lipsesc cei mai esențiali factori naturali pentru o dezvoltare economică mai eficăce: căile de comunicațiune și bogățiile miniere.

Unicul bun ce-l are subsolul Câmpiei, gazul metan, care ar fi putut — și ar fi trebuit chiar să dea — un avânt economic puternic acestui ținut înapoiat, a fost luat și dus în alte ținuturi mai puțin românești și mai puțin avizate la el. Până acuma nici o singură casă țărănească de pe Câmpie nu s'a încălzit cu acest combustibil de mare valoare, măcar că mare lipsă de material de încălzit duc toate! O singură cărămidă nu s'a arș încă aici, unde nu găsești nici atâta peatră cât să arunci după un câne! O lăscăe nu e mult, dar nici atâta n'a intrat încă în punga țăranului de aici de pe urma acestei bogății de miliarde, produsă de pământul lui strămoșesc!

Erarul, proprietarul gazului metan, nu s'a gândit un moment, că valorificarea acestui bun ar trebui făcută astfel ca prin ea să fie servite nu numai interesele lui fiscale și capitaliste, ci și interesele juste ale Câmpiei.

Că i s'a putut face Câmpiei și această nedreptate, care echivalează cu iobăgia ce a suferit-o o mie de ani, de vină sunt numai intelectualii ei, cari cu un cuvânt n'au protestat contra jefuirii patriei lor mai înguste de cel mai mare și mai necesar bun al ei.

Dacă vom mai lua în considerare și faptul, că Românii de pe Câmpie au fost cei mai greu iobăgiți dintre toți frații lor ardeleni, atunci nu ne vom mai mira, că ei se află într'o stare economică de tot inferioară și că nu au nici o industrie și nici un comerț.

Românii de pe Câmpie, cu o excepțiune de tot mică, numai dela 1848 încoace dispun de proprietăți și de libertate de muncă. Înainte de această dată epocală, întreaga Câmpie a fost o moșie a câtorva magnați unguri.

Oameni de știință, cari au cercetat trecutul Câmpiei, spun că, cu câteva secole înainte de asta, era cel mai înaintat ținut din Ardeal și că pentru aceasta se numea Canaanul Ardealului. Asta a fost pe timpurile când văile ei erau pline de lacuri cu pești și cu fel de fel de paseri de apă. Câmpenii pe vremea aceea aveau cu un articol de hrană și cu un izvor de câștig mai mult ca azi; aveau adăptoare destule și abundente pentru animalele lor de casă avea forță motrice suficientă pentru morile și stabilimentele lor industriale și — ceea ce era lucru principal: în timp de secetă, care pe Câmpie băntue foarte adesea, — puteau să-și ude grădinile și sămănăturile și să le ferească de a se usca. Pe atunci Câmpia era grâнарul Ardealului și avea cea mai dezvoltată cultură de animale de casă. Azi nu mai există decât un număr de tot neînsemnat din aceste lacuri: la Zaul de Câmpie, la Miheșul de Câmpie, la Taga, la Bratfalău, la Căpușul de Câmpie și la Sis; lăcomia fără margini a marilor proprietari de pământ, le-a stârpit ca pe niște lucruri netrebnice.

Este constatată că lacurile de pe Câmpie — fără excepțiune au fost făcute de mâni omenesti și anume în scopul de a servi pentru irigarea locurilor cu cultură de cereale. Nu mai puțin se știe și aceea, că și dispariția lor este a se atribui tot oamenilor,

cari voind să obțină lunci pentru iarbă, le-au rupt digurile și le-au lăsat să se scurgă.

Este incert dacă lacurile de pe Câmpie au fost opera țaranului român, sau a predecesorului său, un lucru e încontestabil însă: țaranul român de pe Câmpie le-a întrebuițat la irigarea pământului său și, deci, le-a știut aprecia. Nu e de presupus despre țaranul de pe Câmpie, că să fi stârpit aceste lacuri el, care e mult mai conservativ decât să strice un lucru despre a cărui utilitate s'a convins, pentru a obține în locul lui un alt bun de o valoare problematică.

Dar și de altfel, lacurile au perit numai după venirea Maghiarilor aici, deci într'un timp când Românii de pe Câmpie nu mai dispuneau de nici un petec de pământ, sau de vre-un alt bun aflător pe el. Lacurile încă existente și azi sunt în proprietatea magnaților maghiari Wass, Beldi, Sándor, ș. a.

Dar pe noi, oameni practici, prea puțin ne împoartă să știm prin cine, când și cum au dispărut aceste lacuri, destul că ele azi nu mai sunt și de pe urma dispariției lor bunăstarea economică a Câmpiei a suferit un regres foarte mare.

Azi acolo, unde erau odată aceste podoabe ale Câmpiei, sunt numai mlaștini urâte, în care cât e primăvara și vara de lungă mii de broaște își țes pânza verde și băloasă în jurul firelor gingașe de trestie și — cu orăcăitul lor nesuferit, — curtură tăcerea tainică a văilor și umplu sufletul călătorului cu o nespusă melancolie.

Călătorul în port orașenească pe care îl întâlnești prin văile pline de mister, sau pe colinele pline de cântec dulce de grecuși, nu e un excursionist; pe Câmpie nu vin oameni însetați după vederi frumoase. Călătorul acela e un fiu al acestui ținut, pe care soartea l-a îndepărtat de mult de pe aceste plaiuri, lui atât de dragi, și acuma — mânat de un dor irezistibil — vine să-și vadă pe ai săi și locurile unde și-a petrecut copilăria. El merge încet, cu capul descoperit ca și când pământul, pe care calcă, ar fi sfânt. Cântecul ca de biserică al miilor de grecuși, fluerul ciobănașului de pe coastă și mirosul dulce de flori de acăț îi umplu sufletul de

duioșie. Contemplând locurile acestea, asupra cărora apasă par-că toată jalea unei fericiri pierdute pe veci, călătorul nostru — fără să vrea — gândește la nestatornicia acestei lumi, la zădărnicia vieții pământesti și la răutatea fără margini a oamenilor.

Românii de pe Câmpie, la venirea Maghiarilor în Dacia, erau deja agricultori și colonizați, asta ni-o dovedește numele satelor și orașelor mai vechi de pe Câmpie și respectiv de pe periferia ei, care toate sunt românești, de ex.: Frata, Pata, Balda, Sava, Vișa, Taga, Șeulia, Teaca, Gherla, Turda, ș. a.

Dar mai avem o dovadă că satele de pe Câmpie au fost constituite de Români, și încă înainte de a veni Maghiarii, anume: Roger, eruditul călugăr italian care pe vremea invaziei Mongolilor dela 1241—2 era canonic în Oradea-Mare și a fost luat de aceștia prizonier, în cronica sa intitulată „Carmen miserabile” amintește și de comuna Frata, în a cărei pădure i-a reușit să scape din captivitate și ai cărei locuitori, cu mic cu mare, erau refugiați în Cheia Turzii. În această comună și azi mai trăește în popor legenda despre „căp-câni” cu cap de căne și corp de om, cari mai de multe ori au voit să se năpustească asupra oamenilor ascunși în Cheia Turzii, dar totdeauna s'au speriat de sunetele clopotului cel mare dela intrarea aceleia și au fugit îndărăpt mâncând pământul.

Deci, poporul românesc de pe Câmpie deja cu multe secole înainte de asta a apucat pe calea consolidării sociale. Dar au venit Maghiarii și aceștia l-au oprit în dezvoltarea lui. Maghiarii, un popor de stepă nomad, n'au găsit în Ardealul frumos un ținut mai potrivit pentru stăvilile lor de cai și pentru alimentarea hoardelor lor războinice, ca Câmpia, care pe acea vreme era un Canaan. De aceea, după obiceiurile de atunci ale ocupanților barbari, ei au deposedat pe locuitorii de baștină ai Câmpiei de tot avutul lor strămoșesc, decretându-l de al lor, și i-au despoiat și de libertatea individuală, izvorul tuturor bunurilor morale. De aci încolo Românii de pe Câm-

pie au încetat de a mai conta ca factor social și o mie de ani soartea lor a fost în mâinile celui mai despotic popor, care s'a sălășluit vre-odată în Europa. Maghiarii au dispus de aci încolo de viața și avutul Românului de pe Câmpie, căruia cu nimic nu i-au dat mai mare importanță decât dai oricărui obiect de inventar de o oarecare utilitate.

Românii din părțile muntoase — din fericire — au cunoscut ferocitatea Maghiarilor numai mai târziu, când aceștia au venit la ideea de stat și nici atunci n'au fost jefuiți de tot avutul și libertatea lor, nereprezentând acestea nici un interes pentru ei.

Lanțurile, ce țineau ferecat trupește și sufletește pe Românul de pe Câmpie, abea după o mie de ani, la 1848, au fost întru câțva ușurate. La această dată Maghiarii în ale căror vine în decursul timpurilor s'a strecurat și sânge european, mai blând, au redat și poporului de pe Câmpie libertatea individuală, restituindu-i totodată și o părticică neînsemnată din moșia lui strămoșească. Bucățica de pământ, ce i-a aruncat-o cu dispreț „nobilul” maghiar fostului său iobag, a fost mult prea mică decât să fi putut asigura un trai liber mai multor generații de oameni; ea n'a fost suficientă să asigure un trai mai omenesc nici chiar primei generații.

Românii de pe Câmpie în momentul când și-au recăpătat libertatea individuală stăteau sub raport cultural pe aceeaș treaptă ca și înainte cu o mie de ani, când Maghiarii le-au răpit-o, dacă nu ceva și mai jos. Astfel nu e mirare că nu s'au știut folosi de ea, după cum ar fi trebuit, și deja în a doua generație jumătate din ei au recăzut iară în stare de sclăvie.

Jumătate din Românii de pe Câmpie deja în a doua generație au rămas fără pământ, sau cu câte o fășie atât de mică, încât le era imposibil să trăiască numai de pe ea. Cei pauperizați au trebuit să intre iară în braza „domnilor” fie ca muncitori eu ziua, în parte, sau cu ruptul (acord), fie ca jeleri cu locuință în natură și „premândă” (alimente în natură), sau cu drept de a-și ținea pe locul domnesc

câteva capete de vite cornute și alte animale de casă.

Fiind Românii de pe Câmpie un popor destul de spornic, în a treia generație deja le-a devenit traiul așa de greu, încât nici cei mai harnici și mai înstăriți n'au mai putut trăi în felul de până acuma. Acuma ar fi fost momentul să înceapă și ei a se diferenția în mai multe clase sociale și să formeze orașe. Ce s'a întâmplat însă? Țăranul de pe Câmpie în loc să fi început a produce și a-și valoriza produsele sale pe baza cooperativității și în acelaș timp să-și fi dat o parte din copii la meserii și negoț, desconggestionându-și prin aceasta moșia, a cărei putere de producțiune este limitată, a căutat să-și ușureze traiul într'un mod neobicinuit: Moșia lui era împărțită în mai multe delnițe, departe una de alta și departe de sat. El s'a gândit că adunându-și moșia la un loc și mutându-se pe ea cu casa și cu toată familia, timpul ce-l perde dacă e resfirată în mai multe părți ale hotarului, l-ar putea folosi pentru intensificarea producțiunii sale și n'ar trebui să-și țină nici vite de jug așa multe, pentru care și așa nu prea avea imasă destul. Și așa a făcut! O mulțime de comune au început a se descompune; îndeosebi comunele mai vechi și mai mari, cu un hotar mai vast, au început a se desființa una după alta și cu o iuteală neobicinuită. Între comunele acestea amintim Frata, (cu o vechime milenară), Țicudul și Ceanul-Mare.

Astfel viața socială a Românilor de pe Câmpie, în loc să meargă înainte, a luat calea inversă. În loc ca din agricultori să devină meseriași și negustori, adică să suie o treaptă pe scara socială, ei recad pe treapta sclavagiului. În loc ca satele mai mari să devină orașe, ele se descompun.

Procesul de descompunere a satelor românești de pe Câmpie e un fenomen social, care trebuie să pună pe gânduri pe toți oamenii noștri de bine și să-i îndemne a-l împedea să ia proporții mai mari, stârpind cât mai degrabă relele care l-au produs. Că ce rău uriaș constituie pentru Românii de pe Câmpie fărâmițarea satelor, și-o poate imagina ori ce om cu jude-

cată sănătoasă. Să ne gândim numai la droaia mare de copii, cari din cauza îndepărtărilor mari nu pot cerceta școala și rămân analfabeți! Nu e rar cazul când bunicul de 70 ani știe scrie și ceti, iar nepoțelu de 15 ani — nu!

Dacă războiul mondial nu s'ar fi terminat, precum s'a terminat, cu învingerea civilizației și înfrângerea barbarismului și — astfel — Românul de pe Câmpie nu și-ar fi recăpătat libertatea politică și moșia strămoșească, atunci aceștia nu-i rămânea altceva de făcut, decât sau să emigreze în America, sau, dacă nu, să-și procure noi isvoare de câștig și totodată să îmbrățișeze meseriile și negoțul, (presupunând că Maghiarii nu l-ar fi împedecat și într'aceasta cum l-au împedecat de a-și mai putea cumpăra vre-un petec de pământ cât de mic).

Dar soartea Românilor în general și a Câmpianului în special de astădată a fost neobicinuit de favorabilă. Românul de pe Câmpie, prin reforma agrară, a ajuns la pământ arător mai mult ca ori care dintre frații lui ardeleni. Rămâne acuma ca el să-și știe prețui pământul după marea lui valoare și în acelaș timp să nu uite un lucru: pământul ori cât de bun ar fi și ori cât de bine și de intensiv ar fi lucrat, nu ajunge să nutrească decât un număr limitat de oameni și ca, deci, din bună vreme trebuie să se grijească ca o parte corespunzătoare a copiilor lui să învețe meseriile, negoțul și cartea, altfel iar va recădea în sclăvia, din care numai acuma s'a ridicat și până la care nu e decât un paș.

Lipsa de pretențiuni de trai mai bun și quietismul ce le-a sădit în Românul de pe Câmpie o soarte din cale afară vitregă, ne face să ne exprimăm temerea, că el nu va trece la timp oportun la meserii, negoț și carte, dacă numai conducătorii lui nu vor face o propagandă serioasă în această direcțiune.

Ce privește starea culturală a Românilor de pe Câmpie vom fi cât se poate de laconici, cu atât mai vârtos, că din cele espuse până aci ori și cine și-a putut face o idee despre ea. Atâta mai amintim numai să Câmpia are foarte puține școa-

le; reuniuni culturale, case de cetire, biblioteci ori alte instituțiuni menite a ridica nivelul cultural al țărănimii, — nu are de loc; are foarte multe crîșme, analfabeți și credințe deșarte. Intelectuali sunt foarte puțini pe Câmpie din cauza greutăților de trai de aici. Ca cetitorul să aibă o icoană și mai clară de cum se înfățișează sub aspect cultural satele de pe Câmpie, voi da un singur exemplu: comuna Frata. Această comună, cu aproape trei mii de locuitori, are o singură școală cu doi învățători, dintre cari unu e numai ajutor; are trei parohii: una greco-orientală, alta greco-catolică și a treia calvină; preot n'are nici una din cele trei confesiuni; secretarul comunal este tatăl lui Kun Bela, fostul președinte al Ungariei roșii și actualul exponent al Rusiei sovietiste; alți conducători nu sunt în comună.

Dacă am ridicat puțin vâlul de pe multele răni din care sângerează Românismul de pe Câmpie, n'am făcut-o pentru că doar am fi lipsiți de ori ce simț de mândrie națională, ci numai pentru că am găsit de necesar să le vadă și aceia, cari au puțința și datoria de a le vindeca.

Suntem ferm convinși, că marea sărăcie economică, socială și culturală a Românilor de pe Câmpie nu provine dintr'o oarecare inferioritate de rasă a lor, ci provine numai și numai din cauze independente de ei, și deci, este remediabilă.

Dacă Românii de pe Câmpie ar fi de o compoziție psihică șubredă, nu s'ar fi putut ridica din sânul lor oameni, cari și-au înscris numele cu litere de aur în istoria neamului, cum au fost bunăoară: Gheorghe Barițiu, Al. Papiu Ilarianu, Dumitru Moga de Chiherul de sus, ș. a.

A ridica poporul românesc de pe Câmpie din mizeria în care se sbate, este o datorie cu atât mai mare a conducătorilor noștri, cu cât altfel singuri ar confirma certificatul scris de dușmanii noștri, că noi suntem improprii pentru progres.

După modesta noastră părere Câmpia va putea fi ridicată la bunăstare materială și morală numai în modul următor:

Fiind Câmpia un ceret foarte bine rotunzit și un întreg cu in-

terese deosebite de ale teritoriilor celor cinci județe între care este împărțită azi, să se facă din ea o unitate administrativă, adecă un singur județ, iar capitala acestui județ, numit Câmpia, să fie Miheșul de Câmpie, care pe lângă că e situat chiar în mijlocul acestui ținut, mai are și favorul, că e în imediata apropiere a izvoarelor de gaz metan dela Șarmașul-Mare și Zaul de Câmpie și e punct de întâlnire a trei linii ferate: Ludoșul de Murăș — Bistrița, Târgu-Murășului — Miheșul de Câmpie și înființarea liniei Cluj-Reghinul săsesc.

Prin reunirea administrativă a Câmpiei într'un singur județ și ridicarea unui oraș curat românesc, am scăpa pe cei vreo două sute cinci zeci mii de Români de a mai fi tributari foștilor lor opresori retrași azi îndărăptul zidurilor cetăților de pe periferia acestui ținut și le-am da un puternic avânt cultural și economic.

Să se ridice un număr suficient de școle: primare, de arte și meserii, comerciale, agricole și de menaj, în care generațiile tinere să fie instruite în toate acele ramuri de activitate economică care își au condițiunile de dezvoltare aici, ca: agricultură, viticultură, horticultură, apicultură, pomicultură, apoi împletitul a tot felul de obiecte din papură, trestie, nuiele de salcă, de paie ș. a.

Să se înființeze câte un post de conferențiar ambulant pentru: propagandă în favoarea meseriilor și a negoțului; pentru educația cooperatistă a populațiunii și înființare de cooperative de totfelul, astfel: cooperative pentru procurare de unelte agricole, cooperative pentru procurare de diverse articole de consumație, cooperative pentru prelucrare de totfelul de derivate din lapte de vacă și de oi, cooperative pentru producerea și desfacerea de diverse articole de industrie casnică, cooperative pentru procurare și acordare de credite, etc.; etc.

Capii celor două biserici de rit răsăritean să completeze de urgență toate posturile de parohi, azi vacante și să-i îndatoreze a combate dela amvon alcoolismul, superstițiile și alte năravuri rele înrădăcinate în popor.

Atât instructorii de tot felul, cât și educatorii și duhovnicii să fie aleși dintre cei vrednici pe care îi avem, iar drept recompensă pentru munca și apostolatul greu ce au de făcut și pentru privațiunile la care se expun venind în acest ținut cu referințe grele de traiu, să li se dea favoruri materiale echivalente cu acele pe care le primesc membrii corpului didactic din ținuturile mărginașe ale țării.

Oamenii de administrație să fie selecționați dintre cei mai destoinici și mai integri pe care îi avem.

Să se facă mai multe ferme model, căci țaranul român de pe Câmpie prea puțin se lăsă convins de vorbe, vie acelea dela ori ce om vrednic, și numai văzând cu ochii avantajile producțiunii intensive, se va decide să abandoneze felul său primitiv de a-și lucra pământul.

Să se sape în fiecare comună câte una sau două cere trebuința chiar și mai multe fântâni arteziene.

Să se interzică stărpirea lacurilor existente, iar cele desființate să se refacă, având a servi aceste ca rezervorii de apă pentru irigarea pământurilor cu cultură de cereale sau de zarzavaturi.

Să se zidească linia ferată Cluj-Reghinul-săsesc peste Miheșul de Câmpie, proiectată încă pe vremea stăpânirii maghiare.

Drumurile și șoselele, arterele dela care depinde progresul oricărui ținut, să fie aduse în stare de a putea comunica pe ele cu ori ce vehicule și în ori ce vreme.

Concesiunea gazului metan să fie luată dela toate societățile încă nenaționalizate, și de aci înainte să nu se mai concesioneze din gazul ce isvorește în Câmpie decât numai pentru întreprinderi naționale dintre hotarele acestui ținut și de ale căror produse acesta are trebuința reală.

Numai împlinindu-se aceste postulate ale Câmpiei, ea va putea deveni iară Canaanul Ardealului și Câmpenii vor putea zice cu adevărat că și pentru ei a răsărit soarele dreptății.

Vasile Bucur
funcționar superior de bancă.

DISCUȚII LITERARE

ISVOARELE FILOSOFĂRII ÎN „SCRISOAREA I-A“ DE MIHAIL EMINESCU

[Evoluționism și Pesimism]

d-lui prof. G. Bogdan-Duică

MOTTO: Se pare cumcă alte valuri
Cobor mereu pe-aceleaș vad.

Ori de câte ori am citit sau studiat poesia lui Eminescu, am avut impresia că pesimismul său nu se poate reduce cu totul numai la înfrurirea cugetării schopenhaueriane.

Dacă am apropia nenumăratele locuri din poesia lui Eminescu de toate sursele felurite din care genialul poet și-a sorbit concepția pesimistă despre univers și viață — ceea ce nu e locul să facem aici — vom rămânea surprinși de multilateralitatea materialelor, — cu care spiritul său, inclinat de la origine spre această concepție, își făurește sprijin gândurilor sale inspirate.

Dealtfel, având o cultură așa de bogată și de aleasă, o putere de plămuire atât de covârșitoare, — fiind, în acelaș timp o personalitate neașteptată și inexplicabilă pentru evoluția, până la el, a literaturii naționale, — nu e de mirare că Eminescu a putut sintetiza în opera sa poetică elemente așa de felurite!

Apoi, chiar cronologiceste, concepția sa prezintă în linii generale oarecăr variație de desfășurare: un motiv mai mult de a înlătura explicarea pesimismului poetului nostru numai prin filosofia lui Schopenhauer, care e aleasă definitiv ca ultim refugiu al sufletului său, sdruncinat de furtunile vieții, — abia către sfârșitul activității sale poetice.

Pe de altă parte avem dovada sigură că nici reducerea pesimismului său la filosofia indică, nu este întemeiată. E tot o explicare simplistă ca și cealaltă. Noi am putea dovedi, bunăoară, că pesimismul lui Eminescu își are — în ce privește punctele de sprijin exterior — și unele rădăcini în influența literaturii vechi populare și bisericesti, pe care poetul o cunoștea bine.²⁾ Din toate acestea rezultă convingerea că noi nu putem explica pesimismul celui mai

mare poet gânditor al literaturii românești, decât analizând în amănunte, cât ne permite opera și biografia poetului, toate isvoarele posibile, făcând abstracție de sursa fundamentală, originală, sufletul poetului, care trebuie studiat aparte.

Vom schița în cele ce urmează pesimismul poetului nostru în legătură cu ideea evoluționismului, a devenirii universale mai exact, plecând de la poesia tipică pentru acest scop: „Scrisoarea I.“

Noaptea după stinsul lumânării gândind asupra „veciei“ adusă cu prilejul apariției lunii „din noaptea amintirii“, în centrul preocupării minții sale, poetul cugetă asupra sortii uniforme a tuturor ființelor omenеști care

„Deși trepte oșebite le-au
ieșit din urnă sortii“

sunt deopotrivă stăpâniți de raza lunii și geniul morții. Ca în multe alte poezii, luna intrupează pentru Eminescu și aici expresia existenței senine fără viață, din lumea astrală*) în contrast cu lumea ființelor sbuciumate de pe pământ. Dintre diversele chipuri de muritori ce se sbuciumă în lanțurile fatalei sorti, poetul desprinde pe al unui „bătrân dascăl“, care are 'n degetul cel mic tot universul fără margini, care filosofează — ca un alter-ego al poetului, asupra lumii:

Căci sub frunte-i viitorul și prezentul se încheagă,
Noaptea adânc a vechiticii elă 'n giruri o desleagă...
Pe când luna stră ucește peste-a tomurilor brăcări,
Într-o clipă-i poartă gândul îndărăt ou mil de veacuri...

E cunoscut faptul, plasmuit cu atâta fantazie de către poet, în povestirea ce urmează acestor versuri și care cuprinde o întreagă cosmogonie. — Din noianul „întunecului fără o rază“ atunci — când

N'a fost lume pricepută 1) și nici minte ș'o priceapă 1,
Dar nici de văduri 2) nu fuse și nici ochiu care ș'o vadă 3,
Umbră 1) celor născute nă'ncepuse a se desface

Prin urmare atunci nu începuse încă evoluția cosmosului. Dar iată că, simultan cu cel dintâi punct care se mișcă din haosul nefinței, cu cea dintâi înfiripare a existenței, începe turburarea păcii eterne, nemulțumirea.

Neexistența haosului era pacea, începutul existenței este neliniștea, care crește mereu, cu cât formele existenței evoluiază înainte, pentru

*) cf. *Luceafărul*, *Scrisoarea IV*; luna = „copila cea de aur, visul negurii eterne“.

1) Sublinierea noastră. 2) Obiect de cunoaștere 3) Subiect cunoscător.

că toate aceste forme ale ei țintesc către un ideal necunoscut, ce le atrage prin forța unei gravități sădite în suflete, asemănătoare cu cea care atrage „coloniile de lumi pierdute“ prin „sure văi de haos, pe cărări necunoscute“.

Ele apar nenumărate, sub puterea legii care le stăpânește:

Și, în roturi luminoase, isvorând din înfinit
Sunt atrase la viață de un dor nemărginit!

În această goană fatală după necunoscut, lumea noastră omenească „mică de se măsură cu cotul“, e „o clipă suspendată“, încununată în dărături și înainte-i de întuneric. Totuși oamenii „se succed generații“, se „cred minunați, uitând că sunt:

Prezum pulberea ce joacă în Imperiul unei raze.

Existența noastră-i trecătoare, efemeră: noi suntem ca niște muști de-o zi, facem pe pământul nostru mușunoaie de furnică. Când o dispărea forța strălucită, ce ne-a scos din „surele văi“ ale haosului, ce va fi? Când s'o stingă raza...

Cum ș'o stingă, total piere ca o umbră 'n întuneric
Căci e vis al nefinții universul cel himeric...

Dacă ne dăm seama că în aceste versuri Eminescu plasmuieste nașterea și dispariția universului, legând de trecătoarea-i existență nimienicia sbuciumărilor vieții, vedem că pesimismul său, pe lângă faptul că isvorăște din înclinările sale sufletesti, este și o concepție metafizică, întemeiată pe rostul existenței în genere. E filosofia din „Împărat și Proletar“ (1874):

În multe forme apare a vieții crudă faimă,
Pe toți ea, îi înșeală, la nime se destaină,
Dorinți nemărginite plântând într'un atom.

Apoi sfârșitul poemei:

Eterna alergare și-un gând te-ademeneste:
Un vis al morții eterne e viața lumii întregi.

Din „Împărat și Proletar“ s'ar conchide mai ușor, la prima vedere, asupra asemănării de concepție cu pesimismul lui Schopenhauer; din „Scrisoarea I“ (1881) am înclina spre filosofia indică — după concepția cunoscută la noi — dar am fi mai departe de Schopenhauer...

Pesimismul ca cugetare, ca concepție filosofică, pleacă dela categoria metafizică a identității²⁾ sau neidentității substanței universale. Această problemă a identității sub-

1) Acest „dor nemărginit“ e ceva mai mult decât „voința de a trăi“ a lui Schopenhauer, căci el este forța de armonizare ce naște chiar, *substanța* lumii, nu numai *diversitatea* formelor ei. Cf., și *Scrisoarea IV*: „Nu științii e amorul vostru e-un amor străin?... Nu vedeți o'acea iubire serv'o cauză din natură? Că e leagăn amor vieții ce seminte sânt de urd“. cf. filosofia lui Empedocle, înrudit în concepție cu Heraclit.

2) cf. W. Windelband, *Einführung in die Philosophie*, § 2. ed. II.

1) D. prof. G. Bogdan-Duică povestea cândva că cele mai mici lucruri din lecturile extrem de variate, dacă poetul le găsea demne de remarcat, aveau răsunet asupra lui. În această privință așteptăm prețioasele dovezi ale neîntreoutului nostru istoric-literar — pe care *nimeni altul* nu le poate avea la îndemână.

2) De ex. pesimismul așa cum se exprimă pe locuri în „*Mortua Est*“, în „*Epigonii*“ (în ultimele două strofe mai ales, care pentru unii sânt *confuse* (W. Ist. 14. rom., ed. Bibl. p. toți, p. 457: G. Adamescu).

stanței o aflăm și în cugetarea mitologico-filosofică indiană, dar și în filosofia greacă, mai ales la filosofii din școala eleată și la unii din veacul V. a. Chr.

Eleații Xenophanes și Parmenides sunt *adinamiști*, ei nu admit evoluția substanței ci existența ei — fără început, neschimbată, infinită, continuă.¹⁾ Substanța e persistentă, ea se confundă cu D-zeu, care e „cu totul ochi, urechi și gândire” și care e *stăpânul cârmuitor și infinit al lumii*.²⁾ Pentru Parmenide „simțurile care oglindesc o multiplicitate de lucruri, o devenire, o petrecere, o schimbare, deci în general o *ființă a neființei*, sânt isvor de înșelare.”³⁾ Herakleitos din Efes crede, dimpotrivă, că natura este devenirea veșnică: totul curge, nimic — afară de legea dinamică universală — nu e etern, nimic nu e identic în lume, substanța apare în forme veșnic nouă. „Această lume, aceeași pentru toți, n'a făcut-o nimeni dintre zei sau dintre oameni, ci era și este în veci și va fi vecinic, un foc care s'aprinde și se stinge în măsurile anumite”. Spre deosebire de Eleați, Heraclit admite dinamismul cosmic „Noi suntem și nu suntem totodată”, spune el: Devenirea veșnică e realitatea adevărată, ale cărei forme trecătoare suntem noi.⁴⁾

Totuși această existență, care nu are nimic identic în ea, dispare de unde a isvorit, nu persistă. Aici e deosebirea mare de Eleați: Evoluția cosmică este scopul lumii și esența ei.

Dacă, pe lângă această culegere a realității substanței în categoria existenței identice, sau, a neidentității în devenire, mintea noastră caută să *valorifice* rostul existenței, admitând pe cea din urmă, ajungem în mod necesar la pesimism. S'a spus însă că cosmogonia din Scrisoarea I, cuprinde concepția vedică despre univers: în filosofia indiană lumea *purcede* din spiritul divin. Iată un pasaj din filosofia Vedelor, care se poate alătura aici:

„Atunci nimic nu exista, nici ființe, nici neființe, nici lumea, nici aerul, nici regiunile superioare. Care era dar învelșul tuturor lucrurilor? Nu erau morți, nici nemurire, nici flăcările zilei nici ale nopții. Dar El singur respira fără să respire, absorbit în arderea propriei lui gândiri. El n'auzea nimic, nimic alta decât pe dânsul. Intuțiile erau la început acoperite de întineric. Existența se odihnea în vidul ce o purta... La început existența era unică... Ea avea o dorință: dea Domnul, spunea dânsa, să fiu mai multe și să nasc! Și ea creă lumina. Lumina simți aceeași dorință și creă apele. Apele doriră și ele și apuseră: făcă

cerul să fim înmulțite și rodnice! Și ele creară pământul... etc: 1)

„Un singur atom emanat din mine a produs universul și eu sunt încă eu însuși, identic în întregime”. (Bhagavad-Gita).¹⁾ În această cosmogonie *brahmină* nu găsim același lucru ca în Scrisoarea I, care cuprinde ceva mai mult! Tre-cerea existenții la neființă se aseamănă mai mult cu cosmogonia lui Heraclit, fără a se confunda nici cu aceasta. Nici concepția *budhistă* (deosebită de cea brahmină, a Vedelor), care apare însă în alte poezii, în special în *Rugăciunea unui Dac*, pe care Eminescu o intitulase în o copie (vezi Ms. Ac. Rom. 2250 ff. 229-231)¹⁾ „*Nirvana*”, nu coincide cu filosofia poeziei cercetate aici

Deși având câteva asemănări de formă, de expresii, cu pasajul din filosofia vedică, unele apropieri cu Eleații și cu Heraclit, cugetarea din Scrisoarea I. a lui Eminescu depășește miezul acestor filosofii. Ea ne dă o cosmogonie, care nu e exclusivă aibă și unele asemănări cu cosmogonia noastră populară, dar care e întregită, peste elementele diverse ale ideilor despre lume din filosofia antică, cu o valorificare a cosmosului. Concepția lui Eminescu din această poezie nu e nici cea creștină-teistă, căci punctul ce începe a se mișca din haosul pe care-l face mămă (fi însuflețeste), devine Tatăl universului, creatorul. Și apoi, mai jos, poetul spune:

Unul e în toți, tot astfel precum una e în toate; ceea ce este *Panteism*...

În valorificarea restului lumii există aceeași deosebire de Buddhism. Nemulțămirea aici nu reiese atât din faptul că formele existenței vii sunt iluzionate de zădărnicia dorințelor și elanurilor vieții. Căci la Buddhism*), ca și pentru Schopenhauer**), *dorința* sau *voința de a trăi* (am spune azi instinctul vieții, ori, cu Bergson, *l'elan vital*), sunt

1) Fouillée, l. cit. p. 6. — Compară însă: „Ante mare et terras, quod tetigit omnia, coelum, Unus erat toto naturae vultus in orbe, Quae dixere Chaos, rudis indigestaque moles, Nequequam nisi pondus iners, congestaque eodem Non bene juncturum discordia semina rerum”. Ovid, *Metamorfose*, Haosul, v. 5-9, texte alose în ed. Hachette, 1899).

1) Fouillée l. cit. p. 617. 1) Vezi ed. *Scurtu*, „*Minerva*” 1908, p. 247 nota.

*) F. Fouillée, l. c. p. 11, 12. **) Schopenhauer, *Die Welt als Wille und Vorstellung* vol. I. ed. Reklam, serie la pg. 870: „Ist hingegen dieses Dasein eine Art Fehltritt, oder Irrweg; ist es das Werk eines ursprünglich blinden Willens...“ (aurl. n.) etc. Apoi p. 671 „...die Welt ist weit im Raume und alt in der Zeit und von unerschöpflicher Mannigfaltigkeit der Gestalten. Jedoch ist dies Alles nur die Erscheinung des Willens zum Leben...“ (sabl. noastră) „und die Konzentration, der Brennpunkt dieses Willens, ist der Generationsakt“.

cauzele durerii. Perpetuitatea substanței în forme diverse, *agregația este vidul, singur imobil, pentru Buddhism*. Dar la Eminescu formele existenței (în Scrisoarea I.) pornesc din neființa pașnică, pe care o putem determina cum era la început. Pesimismul în Scrisoarea I. apare ca rezultat al evoluției mecaniste universale, dela lipsa completă de viață și simț și până la sfârșitul ei, când

...Planetei toți înghesă și s'asvârli rebeli în spaț
El, din frânele lumii și ai soarelui scăpați.

Aceste două versuri evidențiază complet ideea cosmogonică a lui Kant-Laplace. Incețând puterea de atracție — dorul *nemărginit* ce mână *coloniile de lumi*, planetei devin „rebeli”, nu mai ascultă de gravitația ce a dispărut: ei au scăpat din frânele luminii și ale soarelui, centrul acestei forțe de armonie universală. Universul se desagreghează, formele Cosmosului dispar, vidul, neființa le ia locul. *Desagregația* acestei armonii universale este *vidul*, nimicnicia, pe când în concepția vedică tocmai agregarea e vidul; formele sale sunt goale. Deosebirea între cosmogonia modernă a lui Eminescu ce completează mitologia filosofică antică, presărată cu elemente din filosofia greacă și vedică, apare lămurită aici. După această *disoluție* a universului reapare ceea ce era la început, noaptea neființii, pustiul și pacea care iau locul sbuciumului cosmic:

Iar catapeteasma lumii în adânc s'a înegrit;
Ca și frunzele de toamnă toate stelele-au pierit.
Timpul mort 1) și întinde trupul și devine veșnicie
Căci nimic nu se întâmplă în întinerea pustie 2).
Și în noaptea neființii totul cade, totul taie;
Căci în sine împăcată începe eterna pace...

În această evoluție de la neființă la existență și iarăși la neființă, concepția despre cosmos a poetului nostru apare, așa dar, ca o *sinteză originală*, rezultat al studiului filosofiei care l-a preocupat totdeauna. Ceea ce însă e de admirat, este tocmai puterea de plasmuire a fantaziei sale creatoare. Aceasta topește elemente așa de disparate în raporturile nouă din „Scrisoarea I”. Fantazia poetului se aprinde — și aceasta e o notă caracteristică lui, la focarul amintirilor, în singurătate, la văpaia moartă a lumii — prototip al neființei în univers. — Cu acest prilej, din noaptea amintirii, apare *vecia*

1) durata încețază simultan cu disoluția mișcării universale.

2) Deosebire de Schopenhauer. „Die Vernichtung der Materie laesst sich nicht denken, jedoch die aller ihrer Formen und Qualitäten”. V. op. cit. vol. II ed. Reclam Praedicabilia a priori 662.

1) Fouillée, *Hist. de la philosophie*, ed. 1919 pp. 50-54.

2) „E stăpânul fără margini peste marginile lumii” (Em.)

3) Ed. Zeller, *Grundriss der griechischen Philosophie*, ed. 1920, p. 32 urm.

4) Vezi „Mortua Est” ...prăzi trecătoare a morții eterne”.

de dureri — povestea dinamismului cosmic, pe care însă poetul o simte ca'n vis — în paloarea imaginară a reminiscenței.

Că Eminescu dă forme poetice cugetării antice, nu e o întâmplare și un caz unic în Scrisoarea I. Și în alte poezii găsim concepția platoncă ori stoică, în privința universului și a valorii vieții. Aceste chestiuni însă depășesc cadrul de idei a poeziei studiate aici. Aci am încercat doar atât deocamdată: să arătăm că filosofia Scrisorii I este o sinteză de cugetări, care rezultă din îmbinarea cunoștințelor din istoria gândirii, și nu se poate reduce la o singură filosofie, ca cea vedică, ori a lui Schopenhauer¹⁾ or chiar la cea greacă numai, căci din toate acestea aflăm câte ceva și peste toate acestea, cugetarea poetului nostru ridică o schelă de gândiri personale. *Rom. Demetrescu*

1) Nici chiar în Scrisoarea IV, „puțin clară în concepția ei”, pentru istoria literară... Căci a voastre vieți cu toate sînt ca undele ce curg — Vegnic este numai răul: riul este Demiurg. (*Creatorul Substanței*).

... O teatru de păpușel... zvon de vorbe omenesti... etc.

... După ele în actor.
Stă de vorbă cu el însuși, spune zeci de mii de ori,
Ce-a spus veacuri după'olaltă, ce va spune veacuri
înăd
Pân'ce soarele s'o stinge în genunea cea adâncă.

Vezi Scrisoarea I, apropiu concepția lui Heraclit.

COMEMORAREA LUI JAURÉS

Jean Jaurés, a cărui comemorare de zece ani dela asasinarea sa se sărbătorește de Franța prin aducerea rămășițelor în Panteon, a fost ca o primă jertfă a dramei războiului.

Omorărea lasă a acestui brav luptător a făcut un gol nu numai în mișcarea socialistă, dar în însăși cugetarea europeană. Înșiruindu se în rândurile celor mai mari tribuni pe care i-a cunoscut istoria Franței, Jaurés avea calitatea rară de a fi un conducător de mulțimi, un talent pe care puțini dintre oamenii politici îl au.

Jaurés mănua cuvântul oratoric cu același geniu cu care mănua subtilitatea dialectică filosofică. Un strălucit talent literar l-a făcut ca să intre, cu scrisul său politic, istoric sau filosofic, în istoria literaturii franceze.

Caracterizarea lui la adresa unui istoric francez că dacă adună fapte crede că le-a și înțeles, se potrivește de minune și istoricilor streini.

În umanitate, noi, ca latini, avem un cuvânt mai mult ca să ne raliem la cei ce-l comemoază în Franța.

ÎNCEPUTURILE VIEȚII ROMANE LA GURILE DUNĂRII

(*Lucrare însoțită de două hărți și o sută și zece vederi de locuri și lucrări antice, de VASILE PÂRVAN.*) — Editura „Cultura Națională”, Prețul Lei 90.

Despre Vasile Pârvan nu se mai vorbește. Numele-i ajunge. Valoarea i-se știe. Vorba fi este căutată. Cetirea lui înveselește și instruește.

Ardealul a produs odată convingerea *dovedită* despre originea noastră romană. Mândrul Petru Maior, cu multa sa carte și cu războinicul său stil a uimit lumea românească, a umplut-o de fiori și a împins-o spre credința salvatoare a purității de viață; salvatoare atunci... Dacă și-ar putea revedea urmașul cel mai din urmă, el s'ar retrage modest în vre-o umbră, deoarece ar găci îndată că după bine a sosit mult mai binele, că pe unde el a deschis porțile, azi se deschid portaluri mari, străjer și talmăcitor fiind Vasile Pârvan cel mic de stat, viu ca argintul, lacom de științe și arzând de misiunea de-a lămuri istoria cea mai veche a poporului său.

Părăsind studiul îngreunat cu inscripții grecești și latinești, cetite, complectate, interpretate critic, filologic, istoric, etc., V. Pârvan ne-a dat acum *tuturora* o carte *populară*, menită să descrie o parte din Dacia cea veche, rămânând ca cealaltă parte (Ardealul) să ni-o dea în altă carte, pe care o așteptăm. A doua carte, despre Ardealul roman, nu se va înțelege, însă, fără cetirea acesteia. De aceea cred că de pe acum cetitorii noștri trebuie să se așterne pe lectura volumului de față.

Cartea se înfățișează ca un protest contra învățărilor străini, cari de vre-o sută cincizeci de ani încoace scriu despre noi fără a cunoaște țara, viața, firea noastră, susținând că, la un semn împărătesc, Romanii au părăsit Dacia și au trecut la Sud. Dar aici „avem păstrate în pământ urme multe de sate și orase din vremea aceea și, după desimea lor, cât și după mărimea fiecăruia, putem măcar așa pe departe să ne dăm cu gândul, cam câți vor fi fost ei, când au primit porunca să treacă dincolo de Dunăre”...

„Din România de azi erau atunci mai bine așezate cu orase și sate Transilvania, între cele patru ziduri de munte, Banatul și Oltenia; în ce privește Țara românească dela răsărit de Olt și Moldova de miazăzi ele erau mai slab locuite și aveau numai sate; orase romane

nu erau pe aici. Acum, cele trei țări numite întâi au o întindere de peste o sută de mii de kilometri pătrați. Astăzi trăiesc la noi pe kilometru cam 60 de locuitori. Și atunci, ca și azi, la munte populația era mai rară; la câmp însă, mai ales în Oltenia, era foarte deasă. Nu e loc mai de seamă astăzi, unde să nu găsim în pământ și urme de așezări romane. Dacă luăm pentru kilometru pătrat numai 10 locuitori (ceea ce e prea puțin) avem pentru Dacia lui Traian un milion de locuitori la anul când a venit porunca să părăsească toți țara. Și să se bage de seama că n'am socotit nici un locuitor pentru Muntenia, nici pentru Moldova, unde de asemenea știm că au fost destui“. Dacă milionul ar fi trecut dincolo de Dunăre, s'ar fi simțit bine. Dar iată că d-l Pârvan constată: „Toate știrile ce avem dela miazăzi de Dunăre: ruine, pietre scrise, cărți vechi cu nume de orașe și sate de atunci, nu arată... nici o schimbare în anii de după 200. Tot atâtea sate, tot atâtea orașe, tot atâtea bogăție și sărăcie, și înaintea și după anul așa zisei noastre strămutări. Atunci, unde a intrat mulțimea aceea de oameni?!“ Dela acest raționament constatând fapte pleacă cercetarea d-lui V. Pârvan, ca să cerceteze pe rând chestiuni fără de a căror cunoștință, în ultima lor revizuire, nici un intelectual român nu se poate lăsa.

Chestiunile, cu care acum urmează excelenta cercetare despre care raportez, sunt (pe alese):

1. Unde s'a născut poporul român?
2. Românii nu sunt venetici în Dacia.
3. Ne tragem din toți Romanii de răsărit.
4. Dobrogea e întâia parte romană a Daciei.

De aici încolo cercetarea se lasă asupra Dobrogei, arătându-se (între altele):

5. Ce e câmpia daco-scitică?
6. Dobrogea e una cu câmpia munteană.
7. Legile pământului daco-scitic.
8. Daco-Scitia e țară bogată.
9. Locuitorii Daco Scitiei.
10. Granița de miazănoapte.
11. Pionierii romani în ținuturile barbare.

12. Venirea Grecilor în Daco-Scitia.

13. Moldova de jos în veacul VI. înainte de Hristos.

14. Drumurile antice prin Moldova, de ex. al Dunării și al Siretului, spre Ardeal, despre care un pasaj dela pagina 48—49 spune par'că o poveste, vrednică de citat. Pe acel drum, bătut de Greci... „coborau și Dacii noștri, către gura Siretului și către Mare, nu întotdeauna cu gânduri prietenești. Așa avem o știre dela anul 15 după Hristos, cu însemnarea că Dacii Apuli, dela Alba-Iulia, care atunci se chema Apulum, au năvălit tocmai pe drumul acesta așa de scurt, în Scitia mică și au prădat-o. Fără deosebire, când au cucerit Dacia, au orânduit și întărit numai-decât acest drum, ridicând cetăți de pază atât la *Barboși* cât și la *Oituz* și făcând întăritură mare de pământ la *Poiana* și val cu șanț de apărare dela *Adjud* până la *Foltești*, iar de acolo peste *Prut*, până spre *Cetatea Albă* și *Tighina*“. Am citat, ca să dau un exemplu despre cum puncte strategice moderne erau aflate de ochii militarești ai Romanilor, care le întăreau ca să apere așezările lor. Urmează:

15. Așezările antice în câmpia munteană și legăturile Dacilor cu lumea greacă.

16. Venirea negustorilor romani, veniți în urma civilizației elenice, îndată ca împărăția lor a ajuns până la Dunăre; ba chiar *plugarii* vor fi trecut dincoace, întrucât locul era larg și roditor, iar țara nu era barba ă... Nici n'a apucat dară bine *Imnă-ția* să ajungă la Dunăre și Romani singuratici, din ce în ce mai mulți, au trecut Dunărea și încet, încet-încet apele mari ale *cuceririi pasnice* romane, *agricole* și *negustorești*, s'au întins și peste ținuturile noastre (încă în secolul întâi după Hristos) și *au acoperit totul* (în secolul al doilea, după *Traian* înainte).

Autorul continuă cu desvălirea vieții romane la gurile Dunării (care „se poate pune în anii dintâi ai celui de al doilea împărat roman, *Tiberiu*“), cu orânduirea *Dobrogei* sub *Tiberiu*, cu vechile târguri de pe malul Dunărei („*Târgurile* și satele *dacice* de pe malul drept al Dunării erau pline de o populație harnică de agricultori și păstori“), pe care *Claudiu*, împăratul, le-a cuprins prefăcând toată țara în pământ român.

Cartea care urmează este, fără

îndoială, și ațîțitoare de atențiuni. Ce fel erau Românii, ce viață trăiau, ce credințe credeau etc.?, sunt întrebări la care se răspunde cu un material atât de bogat și atât de concret, încât par'că te simți trăind cu ei. Guvernatorul *Sabin*, *Plautiu Elian*, *Floriu Sabin*, guvernatorul *Pertinat*, *Quadriat*, primarul *Capidavei* ni se fac simpatici strămoși; la *Rosalile* lor (care au rămas) și ale noastre asistăm religioși; prin *Noviodunum* și *Histria* umblăm ca pe trottoarele noastre: Trecutul înveie, face semne, vorbește, ni se afundă în inimă. Cine nu se va grăbi să-l cunoască, să știe pederost povestea strămoșilor?

Va veni un timp în care ideea romană va fi iarăși invocată, mai mult decât astăzi, ca — scurt de apărare. Să nu așteptăm vremea, să înarmăm tinerimea și lumea depe acum cu tot duhul care se 'nalță din astfel de cărți închinat romanismului nostru!

Autorul întinde privirea noastră până la ultimele margini răsăritene la care ajunse Romanul: *Basarabia* romana ni se descrie, legăturile cu *Asia*, cu răsăritul și urmările lor se expun.

De sfârșit, se constată efectul final al colonisării: Ținutul *decic* și *tracic* dintre *Olt*, *Carpați*, *Nistrul* de jos, *Marea Neagră* și *râpele*

Deliormanului bulgăresc, luat în mai de aproape ocrotire la anul 15 este pela a. 150 după Hristos *o țară adânc romană, bogată, înfloritoare, fericită. Dobrogea e plină de orașe romane, Muntenia și Moldova sunt pline de sate dace, străbătute de viață romană. Intre Dacia lui Traian care-și începe viața cea nouă de-abia dela 107 înainte și Dobrogea, care o începuse cu aproape o sută de ani mai curând, se deschid drumuri multe, bine păzite și mereu umblate, atât din Ardeal spre Mare, cât și dela Mare spre Ardeal. Pe văile Siretului, Buzăului, Ialomiței, Argeșului trec acum la deal și vale, trupe romane, negustori romani, țărani dacoromani, și viața decică, până în adâncurile ei, fără zgomot și fără pompă, se face viață romană“.*

Afară de istorie, dela d. V. *Pârvan* Ardealul, în special, mai are de învățat ceva. A scrie esențial, fără frază seacă, și cald nu-i este dat oricui. Realismul cugetării și clasicismul formulărilor își dau mâna ca să facă din scrierea sa o pildă pentru toți. Tendința de popularizare a cărții nu reușește să știrbească aceste calități ale stilului său. Aici, deci, vino, cetitorule, cu toată încrederea; gustă și vei dori tot mai mult, și setos vei rămâna după aceea continuare ce și eu o cer cu glas tare!

G. BOGDAN DUICĂ

ZECE ANI DELA IZBUCNIREA RĂZBOIULUI MONDIAL

S'au împlinit zece ani de când războiul națiunilor a izbucnit aici, în apropierea românimii. Arhivele încă nu s'au golit deplin ca să ne spună cum s'a pregătit drama sângeroasă de pe urma căreia suferim încă și astăzi. Ziarele, revistele, editurile continuă încă, și vor mai continua cu publicarea vastului material istoric. Istoriile care s'au scris s'au demodat repede: descoperirile sunt surprinzătoare și răsturnătoare. Numai documentele rămân în picioare, ca acea colecție faimoasă a lui *Karl Kautski*, pe baza căreia au fost sondate originile războiului mondial, de către d-l *N. Poincaré*.

Lăsând, deci, pe seama altor zece ani, trasarea marilor linii istorice și definitivarea cadrului, în calitate de cronicari ai vremii, vom constata că războiul a făcut dreptatea numai parțial, atât cât a depins de forța armată. Dar unde

este dreptatea economică, unde cea socială și unde dreptatea ca ceie au-dus greul să aibe mângăierea de a fi puși la adăpost de un nou pericol armat?

După zece ani răspunde conferința dela *Londra*, care, în continuarea altora, tot caută baza financiară și economică a reasezării europene pe temelii mai zdravene.

Cât despre înlăturarea pericolului armat, tot la *Londra*, chiar acum când se comemorează cei zece ani, se caută baza pactului de garanții, care nu se apropie deloc cu ramura dezarmării de ceie ne-au dat pacea și au dreptul la odihnă și muncă constructivă.

Războiul mondial a fost miraculos în urmările lui, și noi, Românii, trebuie s'o recunoaștem printre cei dintâi. Dar față de minunea cea mare suntem tot în așteptare; iar fără de ea cu greu se construiește societatea de mâine.

INCENDIILE ÎYITE ÎN BASARABIA ÎN ANUL 1923

În momentele actuale atât la orașe cât și la sate chestiunea locuințelor constituie factorul cel mai important de preocupare a noastră, de aceea și incendiile, cari stau în cea mai strânsă legătură cu aceste locuințe și dependențele sau instalațiunile de altă natură, trebuie să aibă nu numai în Basarabia, dar și în celelalte părți ale țării toată atențiunea cuvenită.

În comparație cu anul 1922, când am avut aci, un total de 446 de incendii, numărul lor a crescut considerabil în anul 1923, atingând cifra de 669, ceea ce înseamnă că creșterea de număr pentru anul trecut este egală cu o treime, față cu anul 1922. Și, dacă observăm cifrele, atunci constatăm, că cele mai multe dintre clădirile, cari au căzut pradă focului au fost case și dependințe, lucru, ce se poate vedea încă și din datele de mai jos.

Felul Clădirilor Incendiate	Anul 1922	Anul 1923
1. Case și dependințe	289.—	401.—
2. Grajduri, ocoale, ghețării, bordeie	72.—	201.—
3. Magazii cu cereale și alte produse	46.—	109.—
4. Ateșiere, fabrici, mori	13.—	21.—
5. Acoperișuri de case	1.—	5.—
6. Diverse	—	64.—
Total	418.—	801.—

Aceste cifre de mai sus ne arată, că numărul caselor și a diverselor acarete și instalațiuni incendiate a crescut cu aproape sută la sută, în 1923, față de ceea ce era în 1922. Este necontestat o creștere enormă, și pe care cu atât trebuie să o considerăm mai mare, cu cât în împrejurările de astăzi nu dispunem față de scumpetea construcțiilor sau a reparațiunilor de prea mult capital, pentru ca în scurt timp să putem reface toate aceste instalațiuni distruse de incendiu.

Și aceea este mai important, este faptul, că pe lângă case și dependințe au ars încă și 21 de fabrici și mori, cari ori cât de mici și primitive ar fi fost ele, cu toate acestea în mod netăgăduit își aveau valoarea lor industrială. Este greu să presupunem, că am putea să le refacem imediat, mai cu seamă că cele mai multe dintre mașini trebuie să le aducem din alte părți. Ținând seamă de valuta noastră scoborâtă poate că ar fi mai greu de făcut această sfortare și de a suporta niște cheltueli prea mari, car nu ar putea să fie ușor acoperite din venitul însuși al fabricilor.

Totalul Pagubelor

S'a căutat a se evalua pagubele suferite prin aceste incendii, și s'a ajuns la concluzia, că ele se ridică

la totalul de, 49,585.983 lei în 1923, față de 14.591.591 lei, în 1922. Suma pagubelor din anul trecut este considerabil de mare, și după cum ne arată cifra, ea întrece cu de trei ori, în mediu, suma din anul 1922.

La această cifră din anul 1923 trebuie să ținem socoteală, că multe dintre instalațiuni nici nu au fost evaluate la dreapta lor valoare, sau, poate, unele dintre ele nu au fost evaluate de loc. Prin urmare nu putem afirma că cifra de 49 milioane reprezintă în mod absolut pagubele suferite de Basarabia de pe urma incendiilor în anul trecut. De obicei, ca să ne apropiem de normala lucrurilor în toate aceste împrejurări, trebuie să adăugăm la valorile declarate încă un procent de cel puțin 15%, care ar reprezenta în mod aproximativ valoarea clădirilor sau a dependențelor, cari din diferite motive nu au putut să fie evaluate.

Asigurarea Imobilelor

Față de aceste sume așa de mari, cari reprezintă pagubele rezultate de pe urma incendiilor și sumele, ce reprezintă asigurarea lor, sunt relativ destul de ridicate. Aceste sume se urcă în 1923 la un total de 74.439.945 lei, față de 11,024.068 lei, în anul 1922. Din cercetarea acestor sume putem constata, că asigurările s'au ridicat considerabil în Basarabia, ceea ce ne dovedește, că și în această provincie au început să prindă și aceste instituții românești.

S'au început a se convinge și aci de necesitatea și foloasele lor, și mai pre sus de toate acesta ne mai arată începutul de încredere, care a început a exista în instituțiile noastre românești, din partea populațiunii basarabene. De altfel înaintea de război deși exista o instituție de asigurare, ce funcționa pe lângă fosta zemstvă gubernială cu toate acestea ea făcea foarte puține afaceri, pentru că sătenii basarabeni și chiar orașenii haber nu aveau de importanța economică a acestor instituții. Și apoi rușilor le păsea foarte puțin, dacă sătenii sau orașenii moldoveni erau păgubiți sau nu. Ei se interesau însă, dacă asigurările au fost făcute de către foștii mari proprietari ruși, cari aveau adevărate palate prin satele Basarabiei.

Fața cu anul 1922, când cifra pagubelor era, în mediu, cu trei milioane mai mare decât cifra sumelor de asigurare, în 1923 am făcut un pas mare înainte, de oare ce cifra asigurărilor a fost odată și jumătate cât cifra pa-

gubelor. Aceasta ne arată un mare progres, și dovedește, că și societățile noastre de asigurare au început a face o propagandă cât se poate de întinsă, și în această provincie.

De altfel la progresul asigurărilor în Basarabia trebuie să spunem, că în cea mai mare măsură au contribuit și băncile românești, cari pe măsura unui mai mare plasament de capital, ce l'au făcut în această provincie, au obligat pe proprietari la ridicarea diverselor împrumuturi de a-și asigura imediat imobilele lor.

Numărul Incendiilor

În 1923 incendiile prin mulțimea lor au făcut, ca să se mărească în aceeași măsură și numărul celor ce au suferit pagube. Totalul lor a fost de 745, față de 451, câți fuseseră în 1922. Dintre județele Basarabiei, în Chișinău și Tighina am avut cel mai mare număr de sinistralități și numai în aceste două județe numărul lor se ridică la 183 de înși, adică, aproape a treia parte din totalul incendiilor din întreaga provincie.

Cauzele Incendiilor

Cele mai multe din cauze (379) sunt datorite neglijenței, lucru foarte obicinuit pentru o provincie unde starea de incultură este așa de pronunțată, cum este Basarabia. Și, ca dovadă că lucrul este așa, ni-o arată și faptul, că cele mai multe dintre incendiile provenite din neglijență au fost la sate și nu la orașe, adică tocmai acolo, unde cultura este mai înapoiată.

În afară de neglijență o altă cauză a fost necurățirea sobelor, care a provocat 108 incendii, cauză, pe care foarte bine am putea-o pune și considera tot ca o neglijență.

Dar, ceea ce trebuie să ne intereseze mai mult, este faptul, că în anul trecut am avut și 59 de incendii datorite prin puneri de foc, număr considerabil mai mare în raport cu alți ani anteriori. Se constată, că aceste puneri de foc au fost mai cu seamă prin județele și localitățile mai apropiate de Nistru, ceea ce ne poate explica și influența nefastă a curentelor sociale de peste Nistru, sau chiar acțiunea unor bande străine de bolșevici, cari trecând frontiera noastră au căutat ca să ne producă pagube în interior; însă nu este mai puțin posibil, ca și răzburarea să fie cauza multora dintre aceste dări de foc, cari trebuie să atragă toată atențiunea autorităților noastre administrative și militare.

Așa fiind lucrul în provincia noastră dintre Prut și Nistru, evident că toate

aceste chestiuni trebuie să ne preocupe pe noi, în primul loc, și să luăm pe viitor toate măsurile cerute de împrejurări, pentru ca să facem, ca pe viitor ravagiile incendiilor să fie cât mai puțin simțite în Basarabia, pro-

vinencie care poate mai mult decât toate celelalte se resimte așa de puternic din punct de vedere economic de pe urma foastei revoluțiuni rusești din 1917—1918.

Eugeniu N. Gurgea

PROBLEMA COMERȚULUI CU DEVIZE

Presa minoritară din ultimul timp a semnalat în repetite rânduri intențiunea Ministerului de Finanțe, de a concentra operațiunile în devize la Banca Națională, acordând acestei instituțiuni, exclusiv dreptul operațiunilor în devize, pentru întreaga țară.

S'au făcut și anume comentarii în jurul acestei probleme, comentarii în bună parte lipsite de obiectivitatea ce se impune la discutarea problemelor economice, și mai cu seamă, la discutarea problemelor valutare, de cari depinde în bună parte prosperitatea din viitor.

Chestiunea s'a tratat în mod interesat. Măsura poate forma baza unei noi politici valutare a cercurilor noastre conducătoare și eventual va avea darul, să ne readucă **stabilitatea monetară**, de care au vorbit toți conferențiarilor cari s'au perindat la tribuna publică, în conferințele inaugurate de Oficiul Economic, tocmai pentru a da o cât mai largă publicitate acestei chestiuni, preconizate de către lumea comercială și industrială ca un ceva absolut necesar pentru începutul normalizării vieții noastre economice.

Zic intenționat: început de normalizare, căci dispozițiunile ce s'au luat în trecut și ce se vor mai lua în viitor, singure, nu vor putea avea un efect mai adânc, fără ajutorul și concursul și altor măsuri similare în întreg domeniul economiei noastre naționale.

Și dacă aceste măsuri, nu sunt un paliativ, ci formează o verigă din lanțul cel mare al dispozițiunilor economice, ce vor trebui luate, la executarea unui plan economic, ca un ceva întreg și complet, e bine, să ne ocupăm și noi de ele, analizându-le din punctul de vedere al intereselor superioare naționale și căutând să vedem, dacă alte state din Europa, cari au o situațiune monetară tot atât de nefericită

ca și noi, s'au folosit sau nu, de acest expedient.

Va trebui înainte de toate să facem bilanțul unui an, strecurat prin îngrădirile, pe care Ministerul de Finanțe mai bine de 16 luni le-a creat tocmai pentru a **apropia de realitatea economică comerțul în devize și valute**.

Ori, realitatea economică, se caracterizează prin armonia ce trebuie să existe între ofertă și cerere și mai apoi în necesitatea transacțiunilor încheiate, cari necondiționat trebuie să aibă la baza lor un fapt sau mai bine zis o operațiune reală, comercială sau industrială și nici decum o tendință vădită speculativă, sau o rea voință, de a scoate și sustrage capitalari însemnate din averea națională și din munca productivă, de teama unor scăderi a valutei naționale, sau unor măsuri fiscale, prin cari s'ar căuta a se lovi în averile câștigate cu muncă puțină, în dauna neamului, sau chiar în mod necinstit.

Încă de acum un an, într'un articol publicat în revista economică am arătat, că măsurile luate de Ministerul de Finanțe pentru a mărgini la strictul necesar operațiunile în devize și valute, au fost și sunt și acum necesare, pentru a se îngrădi specula din intern și a îngreuna și sabotajul unor cercuri externe contra banului național, cari întocmai ca hienele, după deșingolada coroanei austriace, mărcii polone și mărcii germane, se aruncaseră asupra leului nostru.

Controlul instituit asupra mișcărilor de lei în conturile streine de la băncile din țară cât și dispozițiunile luate, ca creditări și debitări să se poată face numai cu aprobarea oficiilor de control instituite în provincie pe lângă sediile Băncii de Emisiune, au avut darul, de a pune o stavilă valorilor speculative ale streinătății, cari ne amenințau tocmai în iarna anului trecut, să ne înghită și valuta no-

astră, reducând-o la nimic, ca și valuta țărilor vecine nouă și înșirate mai sus.

Ori, ruinarea valutei noastre era mai ușor de ajuns, căci țara noastră eminance țară agricolă, deci exportatoare de materii prime, și inconjurată din toate părțile de vecini, ce nutresc intențiuni dușmănoase statului nostru național, nu avea și nici acum nu are condițiunile bune economice ale Austriei, Poloniei și Germaniei.

Și cu toate-că canalurile internaționale prin cari se pot introduce bani în țară, sau se pot strecura peste graniță, sunt ne-numărate, totuș s'a pus un stăvilă acestei specule ilicite, în intern și mai ales în extern, căci străinul știind, că odată capitalul prins în țară și nejustificat era condamnat a zace sub formă de depozit blocat, cu dobândă mică, infructifer, se gândea, dacă se mai rentează o astfel de speculă sau nu.

Ne mai vorbind, de transacțiunile din intern, cari toate trebuiau justificate cu acte originale, urmărindu-se riguros, ca transacțiunile ilegale să fie stărpitate, iar infractorul să fie tradus înaintea justiției.

Aceste măsuri, au și avut în bună parte efectul dorit, căci în acest interval n'am avut de înregistrat fluctuațiunile mari ale anului trecut, menținându-se cotarea leului nostru pe piețele streine la un nivel mai stabil și deci mai sănătos vieții noastre economice.

Dar succesul n'a fost deplin, căci înainte de toate, nu s'a ajuns ca vânzările în devize și valute să se facă normal, la cursuri mai apropiate de paritatea Zürich, Paris, menținându-se în cele mai multe cazuri notările, mult peste paritate, chiar și în momente când oferta întrecea mult cererea, și apoi, o ameliorare a valutei noastre încă nu s'a putut înregistra în acest interval de timp.

E numai firesc, să ne întrebăm, cari sunt prin urmare motivele, din cauza cărora nu s'a putut ajunge scopul deplin, dar în special de ce nu s'a putut realiza cele două deziderate importante, formulate mai sus?

Ca unul ce am urmărit mai de aproape întreaga desfășurare a negoțului în devize și valute de la îngrădire încoace, ținând con-

tactul și cu oamenii noștri de bine, informându-mă întotdeauna și asupra părerilor lor, apoi, trăgând și unele concluzii din măsurile similare luate de alte state în special de Germania, cred a putea cuprinde scurt în trei puncte aceste motive:

1. Numărul, cu mult prea mare al băncilor autorizate cu privilegiul de a face operațiuni cu devize și valute, — păcat de altfel, în care a căzut și Germania în anul 1917—18 și care a avut ca o urmare de tot logică,

2. Un număr cu mult prea mare, de transacții interbancare, adică de cumpărări și vânzări între băncile autorizate, rămânând acestea seara acoperite sau neacoperite, din aceste cumpărări-vânzări, cu sume mult mai importante, decât se reclamă normal, pentru desfășurarea operațiunilor zilnice, comerciale-industriale, trebuind apoi, să-și ia refugiul la alte expediente ca arbitraje, etc.

3. Încheierea de afaceri comerciale, în o măsură ce întrece puterile bănești și psihice ale comercianților postbelici, deci o căutare după valute streine pentru plățirea mărfurilor importate în o măsură cu mult mai mare decât e capacitatea de primire și de plasare a mărfurilor importate pe piețele noastre interne.

Ori mărfurile importate odată, stău înmagazinate luni întregi, fără a fi desfăcute, contribuind acest lucru și la disproporționarea balanței noastre comerciale, aducând cu sine, o diferență în defavorul exportului.

Acestui lucru, contra căruia se plâng cei mai mulți comercianți vechi, nu i s'a dat nici o atențiune, și până nu va veni statul să-l reglementeze, nici nu se va putea face nimic.

Nu se poate închipui, ca un comerciant postbelic, care a înbrățișat această carieră numai de dragul beneficiilor ce pot fi realizate, să se mărginească numai la transacțiuni pentru cari posedă capital propriu suficient și pentru mărimea căroră are atât cunoștințele cât și aptitudinile necesare.

Vechiul și solidul principiu, a câștiga prin virimentul cât mai des al capitalului plasat în afacere, a fost înlocuit prin tendința brutală, a câștiga cât mai mult în impotriva chiar a unei

Înmagazinări de luni de zile a mărfii importate.

Dar e bine să ascultăm și băncile noastre, când se apără în ce privește numărul transacțiilor interbancare. Înainte de toate, toate băncile sunt de acord, că Oficiul de Control al Devizelor, cu prea multă nobleță a acordat autorizațiuni pentru afaceri în devize și valute.

Să nu-și închipue însă cititorul, că la acest punct, băncile noastre sunt călăuzite de principii de interes obștești, ci mai curând de egoismul interesului propriu, de a avea o concurență cât mai mică, pentru a putea realiza beneficii mai mari.

La punctul 2, — transacțiunile interbancare, — păreriile băncilor noastre pot fi cuprinse în cuvintele, „banca niciodată nu poate ști care va fi oferta și cererea, **dar mai ales cererea**, deci, trebuie să cumpere fără a ține cont de cererile ce i se adresează, fără a avea tendință, deci nicicând de a căuta o echilibrare între ofertă și cerere”, lucru, **ce a fost tocmai urmărit de către Ministerul de Finanțe, prin înființarea Oficiului de Control al devizelor.**

Și astfel, trebuie să vedem, că o sumă de bani formează de mai de multe ori obiectul cumpărării și vânzării, călăuzindu-se devizorilor numai după tendința pieței și nu după principiul economice.

Un alt inconvenient îl prezintă și faptul, că o bună parte a devizorilor din provincie — în afară de nervi buni, ce le permit de a putea vorbi o zi întreagă la telefon — sunt lipsiți de o pregătire specială și de o pricepere mai temeinică a problemelor valutare, și în multe cazuri, prin o interpretare greșită și nervoasă a unor informațiuni primite de la corespondenții din străinătate, prin răspândirea de vești asupra tendinței târgului, influențează în rău desfășurarea cursurilor singuraticelor devize pe piețele interne.

Nu arareori, acest moment a determinat ca cursul intern să întreaacă mult paritatea mondială în detrimentul valutei noastre naționale. Iar în ce privește punctul 3, un control făcut inparțial și cu bunăvoință precum și o reparitură a devi-

zelor câștigate prin cumpărarea numai de la detentorii interni, după capacitatea de plasament normal a fiecărui comerciant în parte, ar aduce o balansare a importului cu capacitatea de primire a pieței, nu prin măsuri prohibitive la import ci prin pătrunderea principiilor, de a importa în măsura puterilor proprii.

Călăuzit de aceste idei, găsesc, că știrea lansată în public din parte presei minoritare, de parte de a fi greșită, e tocmai menită a pune corolarul măsurilor luate de guvern prin Oficiul Central de Control al Devizelor în jurul desfășurării operațiunilor în devize și valute.

Concentrarea întregului ne-goț în mâinile unei singure instituții, care prezintă de la început toate garanțiile, că desfășurarea tuturilor operațiunilor se va face corect și cinstit, și numai în înțelesul legiuitorului, prezintă toată garanția unui succes mai eficace al intențiilor guvernului nostru.

Și odată familiarizați cu această idee, dacă ne vom pune întrebarea cine va putea mai bine corespunde acestor cerințe, va trebui să răspundem, că numai Banca noastră de Emisiune, care are acelaș interes ca și statul de a reda treptat valoarea și încrederea publicului în banul său, care formează în acelaș timp moneda noastră națională.

Tocmai în această înrudire de năzuinți, vom găsi chezașa cea mai puternică, că Banca noastră de Emisiune va fi în stare **singură** să conducă și să desfășure operațiunile în devize, nu numai în spiritul loial al legii, dar și spre binele nostru al tuturor.

Ea singură va putea apropia prețurile din intern la paritatea mondială prin faptul, că se va putea mulțumi cu beneficii minimale la aceste operațiuni, beneficii, din cari să-și acopere eventual regia numai, având ca ram de operațiuni principal alte afaceri, și **nu devizele, din cari trăesc exclusiv multe dintre băncile autorizate.**

Având o rețea atât de vastă de sedii, va putea ușor și sigur desfășura toate transacțiunile, fără a suferi vre-o parte din țar-

ră, căci și astăzi, avem bănci autorizate numai în acele orașe, unde și Banca de Emisiune are sedii de ale sale.

Publicul, n'ar avea nimic de suferit prin concentrarea tuturor operațiunilor în devize la ghișeurile sale.

Numai operațiunile în devize, **căci cele de valută**, s'ar acorda tuturor băncilor din țară.

Mai apoi, Banca noastră de Emisiune, va putea mai ușor armoniza oferta și cererea, eliminând angajarea leului nostru în transacțiuni, cari nu-și află justificarea în necesitățile economice.

Va putea desfășura transacțiunile cu externul, cu mult mai ușor și mai eficient decât băncile autorizate ale zilelor noastre, în urma autorității sale morale și prestigiului, de care se bucură în streinătate.

Nu numai atât, dar va ridica bunul renume al instituțiilor noastre bancare, prin culanța cu care își va desfășura transacțiunile cu streinătatea, lucru pe care nu-l putem afirma despre multe dintre băncile noastre cari ne-au discreditat prin streinătate.

Atunci, când Ungaria, Bulgaria, Jugoslavia, Germania și mi se pare și Polonia au putut să facă acest lucru, adică, să concentreze întregul negoț în devize în mâinile băncilor de emisiune, cu toate că în aceste state băncile de emisiune dispun de o organizație de sedii mai puțin numeroase ca țara noastră, de ce nu s'ar putea face acest lucru și la noi, unde de la început avem siguranța desfășurării nete și ușoare a acestor operațiuni.

Cu cât se va lua mai urgent o asemenea deciziune, cu atât, se va face mai repede un pas înainte.

De sine se înțelege, că la luarea astor fel de dispozițiuni se poate ține cont numai de interesele generale, și nu de cel al câtorva bănci, cari își vor găsi beneficiile lor, întocmai ca în vremile de pace, în afaceri de bancă sigure, așa după cum e menirea lor, și nu în operațiuni vremelnice, cari azi sunt, și mâine poate nu.

Pro. Sabin Cioranu,
conf. la Acad. de Com. din Cluj.

ALĂTURI DE DOUĂ VALUTE

7 LEI = 1 KC. ȘI 1 LEU = 350 KU.

Am insistat, de curând, asupra unor aspecte economice, desprinse din situația de azi a Cehoslovaciei și Ungariei.

Anume, am oprit o clipă atenția asupra acestor două țări învecinate cu România întregită — ca să avem un nou și important element de judecată acum, când ni se impune să cântărim, cu deosebită grijă de obiectivitate, situația noastră economică, sub raportul diverselor aspecte, ce ni se prezintă la fiecare pas.

Este bine ca în nevroza alimentată cu tânguiri de pe urma scumpetei și cu deosebire cu recriminări pentru „scăderea“ leului nostru la Zürich și Paris — să avem o comparație, cu două fețe.

În Cehoslovacia — valuta *forte* față de leul nostru, nu poate opri în drum scumpetea și nu poate da, *în intern*, capacitatea de cumpărare Koroanei ceho-slovace în raport cu cotările din străinătate. Acest dezechilibru de cotare, poate să producă jenă și perturbații lumii bancare și comerciale. Dar producția n'o poate influența, fie sub raportul posibilităților, fie sub acela al acoperirii trebuințelor de traiu — decât în cazul când această producție e în solda sau la cheremul speculațiilor bancare și comerciale.

La fel în Ungaria — scumpetea, exprimată în cifre fantastice până la ridicol, nu este cârmuită de cotările Koroanei ungurești, în raport cu alte valute streine. Cauzele dezechilibrului economic unguresc — trebuesc căutate în afară de valută, după cum, am arătat în articolul tratând câteva aspecte economice din Ungaria.

Va să zică, *scumpetea* e de-oportivă mai mare cu mai puține sau mai multe puncte relative atât în Cehoslovacia cât și în Ungaria — față de România cu leul de azi — deși raportul leului în Ungaria și mai ales în Cehoslovacia prezintă deosebiri extrem de mari.

Aceasta fiind situația de fapt — se impune cercetarea *dacă valuta* are în toate țările *aceeași* importanță și *aceeași* influență asupra orânduirii și sănătății vieții economice.

Ni se pare că *nu*. Și acest nu *dovedit*, am fi pe calea de a scăpa de o obsesiune păgubitoare economică și ruinătoare de nervi și de bunuri reale.

Desigur că valuta națională a țărilor, care au *interesele hotărâtoare în economia lor* — în afară de hotărârile strict luate, fie prin colonii, fie prin valorizări și comerț extern — constituie un factor sau un dezastru pentru țara de origină; după cum e urcată sau e scăzută în *cotările străinătății*, cu care are aproape totul de decontat. Pentru aceste țări importanța valutei e primordială.

Dar, ne întrebăm cu drept cuvânt, pentru care motiv ne sugerăm noi îngrijorări de câte ori leul nostru are scăderi sau urcări la Zürich sau Paris — că atât i-a mai rămas sbuciumatei noastre valute?

Noi n'avem cu străinătatea decât două relații, indirecte:

Datoriile externe cu cupoanele lor în valuta respectivă și prețul de cost al mărfurilor importate.

Plata exportului nostru *alimentar*, azi aproape în totalitatea lui o fixează ca cerere trebuințele iar ca preț — prețurile concurenței mondiale.

Leul nostru, prin urmare n'are, cum s'ar zice, relații diplomatice cu străinătatea. Slăbiciunile sau puterea de achiziție a leului interesează *exclusiv* raportul de schimb intern, între producția materială și intelectuală și între trebuințele de zi ale consumului intern.

Astfel judecând, ni se pare că nu greșim când credem că *importanța valutei nu este la fel de mare pentru toate statele*.

Această importanță a valutei, crește sau scade, după dependența sau independența țărilor sub raportul valorizării interne sau externe a producției, ca și a satisfacerii trebuințelor interne, din propriile surse sau din surse asigurate sau căutate în afară de hotarele țării.

România întregită — sub acest raport — prezintă toate îndreptățirile în intern, ca valuta ei să aibă, chiar și în zilele sguduirilor valutare de azi mondiale — o just reprezentată putere de achiziție prin ieftinătatea de care ne bucurăm, în raport cu scumpetea relativă din străinătate.

Că nouă, celor de acasă, ne vine greu să plătim prețurile de azi, e foarte explicabil și protestările contra scumpetei interne sunt în mare parte justificate.

Dar aceasta numai din motivul că, de-am fi în bună regulă cu pro-

ducția, suntem o țară, în care problema și importanța raportului extern al valutei noastre — este redusă la minimum, dacă peste tot există.

Pentru aceste motive, deși am apreciat mult conferințele rostite și publicațiile asupra valutei noastre, făcute de către distinșii noștri economiști și cercetători — nici odată nu am crezut că aceste preocupări ne vor înlesni soluțiile crizei în care se sbate viața noastră economică. Totdeauna am văzut în discuția dela noi asupra valutei, o marfă de import sau cel puțin, un fel de a vedea de sub obrocul mentalității, conștiente sau inconștiente — sălășluită și ninerată în cercurile bancare și comerciale.

Dar nu în acele ale producției

La noi, problema are alte fețe, alte baze — și prin urmare alte soluții. România întregită constituie înainte de toate un perfect *complex economic*, cu producători și consumatori agricoli și industriali, bine asigurați și echilibrați ca putere de producție și ca satisfacere a trebuințelor de consum.

Noi nu constituim resturi sau frânturi economice din organisme politice prăbușite și capitalul nostru intelectual și material n'a căutat și nu stă azi în afară de țară — ca să-și asigure adăposturi.

Noi tot ce avem, avem aici la noi acasă. Și aici residă forța noastră de rezistență și de producție — ca și de independență economică și valutară.

Dacă în posesia acestor condiții de producție, totuși ne găsim azi în jenă financiară și în criză economică — cauzele nu trebuie căutate în valută.

Altundeva e buba ce ne doare economică, și care amenință să spargă îngrijorător.

Că dela început complexul nostru economic nu ne-a asigurat roșde imediate — o primordială insuficiență a fost, că cei nou întregiți nu ne-am cunoscut reciproc, nici puterea și felul de muncă, nici bogățiile țării întregite.

În această primă perioadă a fost ușor ca spiritul speculativ bancar și comercial să ingenunche *producția agricolă și industrială*, mai ales că studiile și experiențele specialiștilor importați sau indigeni, crescuți în afară de hotarele țării, pe nevrutele, au ajuns să fie în serviciul bancar și comercial — ca mai ușor pătrunzător, la anumite slăbiciuni omenești.

Intreaga țară a fost socotită de aceștia ca un imens teren de exploatare pe seama speculei comerciale și bancare.

De producție doar atunci era vorba, în treacăt, sau se dura vre-o organizație sau industrie, când comerțul cerea o marfă de plasare și băncile un obiectiv de finanțare cu câștiguri fără întârziere și fără riscuri.

Acest metod, de a orândui viața economică așa fel, ca producția intelectuală și materială să fie supusă și exploatată de capitalul bancar, și îndemânarea comercială, constituită de alteum una din principalele cauze ale crizei economice mondiale.

În România întregită apoi, am mai avut și mai avem încă de luptat și cu alte greutăți și neajunsuri specifice ale noastre.

Încercările de acaparare și exploatare a unora în detrimentul celor nou sosiți în statul național; Centralizarea administrației cu sistemul de guvernare feudal — ca și durarea amestecului statului din timpul războiului în funcțiunile factorilor economiei, justificat în mare parte prin rapoartele celor interesați și dedați cu învârteli și lovituri; obiceiul pământului ușor a trecut dela cei vechi la cei noi și azi își are reprezentanți pe tot întinsul țării.

Dar toți aceștia au nesocotit faptul, că noi — neam de agricultori cum suntem — deși suntem azi element constitutiv de stat mărit, n'am pu-

tut încă pătrunde economică în deajuuș nici în industrie, nici în comerț și bănci și prin urmare în orașele structurii economice de ieri.

Cei mai mulți orășeni, sunt streini de neam și chiar de țară și prea adeseori urmăresc, pe lângă beneficii speculative și lovituri cu specifice ținte.

D'aici curajul lor de a risca mult, până să ne aibă alături de ei — ca apoi, la un moment dat, noi să pierdem tot și ei rămași stăpâni pe *aparentele* ruine, să se aleagă a doua zi cu palatele lor, ieșite din ruinele noastre.

Asupra luptelor pătimase dintre partide și asupra felului de a se governa — numai insistăm. Acest capitol toți îl cunoaștem dureros,

Și situația economică de azi ne este foarte grea și că această situație, rămânând fără îndreptări, ne poate fi fatală — cu toții o recunoaștem.

În același timp însă, trebuie să recunoaștem și adevărul, că din această situație, numai intensificarea și organizarea producției, cu valorizări cât mai lipsite de indesezirabili intermediari, ne poate scăpa. Și că nu valuta e capul de pod salvator în această luptă grea.

Stăpâni pe o producție intensificată, în seninătatea libertății de muncă și în atmosfera încurajatoare și îndrumătoare a statului național — vom fi stăpâni și pe valută și pe bunăstarea economică, politică și culturală.

VASILE C. OSVADĂ

PRESA MAGHIARĂ ÎN ROMÂNIA

Broșura dlui dr György Lajos, „A romániai magyar időszaki sajtó öt esztendeje” (Cinci ani ai presei periodice maghiare din România), tipărită la Cluj, afișează aceste cifre pline de semnificație:

La sfârșitul anului 1923, unghurii din Ardeal aveau 18 cotidiene și 53 reviste sociale săptămânale. Din totalul de 226 publicațiuni de acum, înainte de 1919 aveau numai 87. Reviste literare, înainte de 1919, nu aveau decât una; după aceea s'au mai înființat 14, dintre cari au rămas în viață numai patru. Cotidiene politice aveau înainte de 1919 numai cu șapte mai mult.

Cifrele ce le reproducem, sunt o complectare expresivă a celor arătate de dl Istrate în privința proporției numerice a presei românești față de presa ungurească.

Ele arată un progres care nu se poate atribui numai izolării unghurilor din Ardeal de Ungaria, ci își are explicația și în toleranța românească, manifestată mai mult decât orice prin lipsa totală a proceselor de presă, dela 1919 până astăzi, cu toată vehemența tonului de care se folosesc uneori publicațiunile minoritare. Coroborat la cele de mai sus faptul fără pereche în istoria unei țări zise culte, al sumedeniei de procese, amenzi și întemnițări cu cari s'a atentat sub trecutul regim contra slovei românești publice din această provincie, avem un fapt de care ar trebui să ne folosim în totdeauna în răspunsurile ce le dăm străinătății la acuzațiunile ce se aduc popoului nostru.

t. to.

II.

În numărul trecut al revistei am făcut o dare de seamă despre un sat francez sindicalizat (Verlise). Acum socotesc că este bine să trec dela exemplu la constatări mai generale, pentruca cetitorii *ardeleni* să fie încredințați că ideea sindicalizării este o idee de mântuire, care își cere revenire și mai ales înfăptuire. Noile informații le dau după Et. Martin Saint Leon (Conservator al bibliotecii museului social), *Syndicalisme ouvrier et syndicalisme agricole* (Payot, Paris, Prețul 4 franci).

Și anume până la anul 1920.

Deși dintre cele 20,931.000 de Francezi, cari erau populația activă a Franței (1911) agricultori erau 8,517.000, dintre cari patroni erau peste cinci milioane față de numai peste trei milioane salariați, totuși până la legea din 21 Martie 1884 mișcarea de *asociere* a fost în lumea agricolă, extrem de slabă.

Societățile de agricultură, de agronomi și proprietari exploataitori — asemănătoare cu aceea presidată de răposatul N. Filipescu — s'a schimbat repede dela 1884, în curs de 40 de ani. Grăul Americii, Indiei, Rusiei, lânile Australiei și ale Platei, vinurile Spaniei și Italiei, vitele Italiei, Germaniei, Argentinei înlocuiau treptat produsele naționale; „*târgul național nu mai exista*”, el se monopolizase și cultivatorul francez suferia de toate schimbările lui. Aceasta-i trezi pe Francezi; și mijlocul de-a se apăra de forțe străine, independente de ei, a fost găsit în cooperatie, în sindicalism. Când criza se accentua, sosi ziua de 21 Martie 1884.

Proiectul de lege dela 21 Martie 1884 spunea că sindicatele profesionale au ca obiect studiul și apărarea intereselor economice, industriale și comerciale ale membrilor lor. Un senator (Oudet) observă că din serie lipsește agricultura și adăose cuvântul: „și agricole”. Astfel sindicatul agricol fu creat. Și cresc. Dovadă, erau:

	Sindicate	Membrii
1885	39	—
1890	648	284.234
1914	6667	1,029.727

Uniunile de sindicate, 2 în 1884, erau 98 în 1914.

Sindicatele se pot constitui pentru interesele agricole-directe, dar și pentru cele conexe cu cele

agricole (horticultură, vierit, pădurărit, industria lăptăriei, etc.). Și le pot constitui: proprietarii, proprietarii și arendașii (împreună), arendașii singuri, muncitorii agricoli singuri, deci orice fel de persoane care exercită profesiuni agricole. Sindicatele pot fi: comunale, cantonale, departamentale, regionale, naționale; la noi ar fi: pe comune, plăși, județe, regiuni (de ex. o vale!) țară. Și ce ușor se constituie: Se scrie un statut în două exemplare și se depune la primăria reședinței sociale, declarându-se cine sunt fondatorii și administratorii. Fără sgomot sau tărațoi, cum se face pe la noi, ci în tăcere, ca între oameni cari își văd de interese fără să aștepte ca „guvernul” să le trimită ploaie ori să le mijlocească prețuri mari, etc.

După statutele de model ale unei uniuni, sindicatele au următoarele scopuri:

1. A provoca și proteja încercările de cultură cu îngrășăminte și însemințeri; a experimenta cu unelte perfecționate și alte mijloace proprii să înlesnească munca, să sporească producția, să micșoreze costul vieții la țară;

2. A înainta învățământul agricol, a-l populariza prin conferințe și alte mijloace;

3. A înlesni cumpărarea de îngrășăminte și instrumente agricole destinate a fi împrumutate membrilor numai pentru folosul lor;

4. A favoriza vinderea produselor agricole;

5. A da avizuri și consultațiuni despre tot ce privește profesiunea agricolă; a furnisa arbitrii și experți pentru cazuri de neînțelegeri, de litigiu;

6. În sfârșit, a încuraja munca agricolă prin organizația de concursuri, de oficii de informațiuni, de plasare; a se ocupa de tot ce interesează agricultura: prevedere, asistență, cooperatie, etc.

Membrii se organizează cum voesc.

Dar forța cea mai mare veni de aiurea: *Sindicatele s'au grupat în uniuni agricole și apoi într'o Federală puternică: Uniunea centrală a sindicatelor agricole.*

Între protecția atât de puțin sigură, a statului încăput pe mâini de diferite interese, care trec pe rând pe la putere și își fac toate chefurile și — țăranul individual

s'au așezat astfel o rețea de asociațiuni protectoare; între statul-Dumnezeu și bietul țăran s'au așezat sfinții-sindicaliști, cari sunt... mai aproape.

În uniunea centrală sunt 2650 de sindicate distribuite în 24 de uniuni regionale.

Iată ce-i trebuie și țărănimii românești! O concentrare uriașă între cooperative ori sindicate, o conducere independentă de stat, obiectivă, ocupându-se cu pământul, cu viața lui și a celor ce-l muncesc, cu sporirea mijloacelor de-a îmbogăți, civiliza și cultiva pe muncitori ridicându-i până la rangul de cetățeni deplin conștienți de ce pot face oricând cu averea lor, cu viața lor, cu — politica lor.

Sunt, firește, și posibilități de radicalisme. Dar la noi, unde agricultorii sunt naturi refractare — ca și aiurea — radicalismele nu au sorti de isbândă. Firește, dacă constelațiile politice sunt nenorocite, dacă sunt clase care răvnesc la parazitism obraznic, dacă și statul este cucerit de ele și prefăcut în instrument de dulce trai al unora, cu paguba altora, radicalismele devin o datorie către stat, a cărui monopolizare nu poate fi admisă.

Et. Martin Saint-Leon trece apoi la descrierea unui inventar al vieții economice pe care au dezvoltat-o cooperatiile franceze sau sindicalismul, în folosul agriculturii franceze pe care au găsit-o (la 1884) atinsă grav, aproape în agonie, și pe care a întors-o la deplină sănătate. Firește el arată numai spiritul care se desface din fapte, principiile ce rees din acestea; iar amănuntele cele multe și deplin demonstrative se găsesc în monografiile speciale, publicate de aceeași, foarte interesantă *Bibliothèque du syndicalisme agricole, publiée sous la direction de I. H. Ricard* (Payot, Paris).

Ar fi un fapt de folos bogat, dacă astfel de căți bune și ieftine, s'ar răspândi și în Transilvania noastră, care are atâta nevoie de îmbărbătare, de refacere, de înaintări, pe care până acum în prea puțină măsură li le-a mijlocit politica și politicianii cu sferă de acțiune prea puțin diferențiate și de sigur și cu mai puțină cunoștință de mișcările mondiale, cu care trebuie să ținem pas, dacă nu voim a fi — zdrobiți.

Pe sindicaliștii ardeleni activi îi așteaptă coroane de lauri.

G. BOGDAN-DUICA

LUMEA ULTRAMICROSCOPICĂ ȘI ULTRATELESCOPICĂ

Construirea ultramicroscopului a adus importante descoperiri în domeniul biologiei medicale. Cu ajutorul acestui aparat s'a permis oamenilor de știință, să adâncească mai mult cercetările în celulele organismului nostru. Prin el s'a putut vedea cum diferiți nuclei celulari, protoplasme, lichide umorale, etc., care compun ființa noastră, sunt alcătuite încă din mici elemente granulare rezultate din reunirea moleculelor ținute în un excipient, elemente ce constituie ceea ce noi numim coloizi.

Fiecare element granular are o formă mai mult discoidă și este compus din o parte nucleară mai densă și un înveliș mai subțire, mai puțin dens. Nucleul granular împreună cu învelișul său perigranular este cunoscut sub numele de micelă.

Dorința de a se avânta în descoperiri noi a făcut pe savanții diferitelor laboratoare să studieze de aproape acești coloizi, aceste micle, aducându-ne la cunoștință mărimea, numărul și rolul ce-l joacă în organismul nostru.

Diametrul unei astfel de micelă este foarte mic (variază între 3—10 milionimi de milimetru). Greutatea lor în corpul omenesc este evaluată la 5 kilograme, iar suprafața pe care o reprezintă — toate miclele, — se ridică la 2 milioane metri pătrați sau 200 hectare. Ceea ce este și mai important de cunoscut este faptul că aceste micle sunt sediul fenomenelor electrice, granula fiind încărcată cu electricitate pozitivă și învelișul perigranular cu electricitate negativă.

În acest mediu coloidal au loc numeroase schimburi electrice, care aproprie sau îndepărtează granulele, schimburi ce se fac poate cu multe fulgere sau tunete, uneori aduse cunoștinței noastre (șocul coloidoclastic) alte ori în afara simțurilor noastre, precum de altfel se petrece și cu multe alte fenomene care scapă acestor simțuri.

Nu voi să intru în detalii amănunțite, relatând felul cum aceste micle se mențin în suspensie, cum se mișcă, cum se grupează sau se precipită, etc. Țin numai a spune că întreaga

lor activitate se rezumă în aceea că: ele condiționează viața celulelor și deci a organismului nostru și că orice precipitare, condensare sau floconare a lor, aduce sau starea de boală sau cea de moarte.

Tot prin ajutorul coloizilor, biologiștii explică astăzi și multe fapte care în trecut erau obscure sau de neînțeles, ca incubanța boalelor, izbucnirea simptomelor, imunitatea, etc.

Medicamentele multor boli încă sunt trecute sub formă coloidală, ca mai accesibile asimilării în organism.

Dar aceste detalii asupra coloizilor se fac nu atât cu scopul de a vulgariza, cunoștința acestor micle descoperite la ultramicroscop, cât mai ales pentru a face câteva deducțiuni, unele de ordin filosofic.

Am văzut schimburile electrice ce se efectuează între miclele coloidale. Ei bine, acest schimb este cu atât mai puternic cu cât elementele granulare sunt mai tinere, mai mici, și ele slăbesc pe măsură ce aceste elemente se grupează mai mult, își măresc volumul, sau îmbătrânesc.

Descărcările electrice (care exprimă de altfel activitatea acestor micle în celulele organismului nostru) când au loc în celule nervoase, nu rămân, cred, închise sau mărginite numai la cadrul acestor celule, dar se transmit poate mai departe prin firele nervoase, fie la organele din organism, fie poate prin radiare chiar în mediul în care trăim.

Îmbătrânirea miculelor din țesuturile organismului aduce deci, cu ea scleroza, senilitatea, reaua funcționare, etc., iar îmbătrânirea celulelor nervoase va aduce negreșit modificări psihice puțin observate de acei ce le au.

Privind la ultramicroscop o celulă epitelială pavimentoasă vedem încă că în ansamblu există o asemănare între ea și celula planetară a unei seri senine de vară, văzută prin telescop sau ultratelescop. Și în una și în alta vedem aștri cu forme discoide lenticulare, cu conținut nedefinit, cu margini mai mult sau mai puțin bine delimitate.

Micela din celulă joacă față de organismul nostru un rol tot așa de important, ca și astrul ceresc față de univers.

Dacă noi însă prin lentila ultramicroscopului putem vedea numai o celulă sau o parte a ei, cu sutele ei de micle, nu putem vedea prin această lentilă nici celula vecină și nici conținutul unei micle. E posibil ca perfecțiunea viitoarelor aparate să ne permită să decoperim că aceste micle la rândul lor sunt compuse din alte elemente sau din alți locuitori (să zicem) care joacă față de ele, (față de această granulă coloidală), rolul pe care l jucăm noi oamenii față de planeta noastră. Și dacă ne închipuim că viitorul ne poate rezerva o astfel de descoperire, pentru prezent întrebările care ne vin în minte sunt: câți locuitori micelari oare să fie? care este conformația lor?

Cum s'ar prezenta oare organismul nostru întreg cu zecile de țesuturi și organe cu milioanele și miliardele de micle, față de acești mici locuitori ce trăesc atât de simplu în aceste elemente granulare?

Dacă noi privim acum bolta cerească prin lentila ultratelescopului vedem de asemenea că noi putem distinge o celulă cerească să zicem, cu numeroasele ei planete și sateliți. Noi nu vom putea vedea însă prin acest aparat nici celula planetară vecină și nici conținutul vre-unei planete. Și atunci o întrebare similară ne vine în minte. Câte de aceste celule planetare cerești să existe? Cum sunt compuse? Ce ar reprezenta pentru noi întregul organism ceresc, acest mare infinit, (așa precum ni-l închipuim) cu miile de celule cerești din care noi nu distingem de cât una și aceea încă destul de incomplet?

Nu suntem oare pentru presupușii locuitori micelari din celulele noastre un Dumnezeu mare și puternic, așa precum pentru noi locuitorii pământului este acel ce ține și conduce acest infinit organism ceresc?

Iată cum problema coloidală, problemă prin excelență științifică, ne îndreaptă spre aceleași întrebări ce și le-au pus odinioară Pasteur și pe cari ar trebui să și le pună toți oamenii de știință, care trăesc în așa zisa „ignoranță savantă“ a lui Pa-

scal. „Ce poate fi dincolo de această boltă cerească, se întreba Pasteur? Noi ceruri înstelate. Fie. Dar dincolo de ele?”

„Spiritul omenesc împins prin o forță invincibilă nu înțează nici odată a se întreba: „Dar dincolo ce poate fi?”

„Și această noțiune a infinitului cuprinde în ea mai mult supranatural decât există în miracolele tuturor religilor.”

„Ideia lui Dumnezeu este o formă a ideii infinitului, zice mai departe Pasteur, și atât timp cât va exista misterul infinitului templele vor fi ridicate pentru cultul acestui infinit, pentru cultul acestui Dumnezeu, fie că el se chiamă Brahma, Allah, Iesus, etc.”

Nu cred că aş putea termina mai bine articolul de față decât repetind aceleași întrebări cu care-și termina Pasteur discursul de primire dela Academia Franceză.

„Oare Concepția idealului nu este reflexul infinitului care în prezența frumosului ne face să gândim și să imaginăm un frumos și mai superior? Știința și pasiunea de a înțelege, nu sunt ele oare efectele vârfului de ac, pe care-l bagă în sufletul nostru misterul universului.

„Unde sunt adevăratele isvoare ale demnității omenești, ale libertății și democrației moderne, dacă nu în aceste noțiuni ale infinitului, înaintea căruia toți oamenii suntem egali.”

Dacă cuvintele savantului au fost aplaudate frenetic în 1882, ele pot alcătui astăzi o icoană pentru acei a căror atenție și preocupare în aceste vremuri mercantile se reduce numai la bani și trai bun, obținut prin mijloace oneroase.

Faptele unor astfel de oameni ne lasă credința că ei se consideră atot puternici și aceasta nu numai pentru moment sau numai pentru noi, câțiva muritori!

Să privească însă ei prin ultramicroscop și ultratelescop. Vor vedea ușor cum cel dintâi le reduce puternicia la micile planete micelare din celulele organismului; iar cel de-al doilea le va arăta cât de reduși și neputincioși apar în fața unicei celule cerești, care le este dat s'o vadă cu acelaș simț cu care văd și micela coloidală.

Dr. G. Preda.

1 Mai. — Ședința comitetului Asociației învățătorilor în care se pune cestia satoririi programului congresului ce se va ținea la 25 Mai. Se pun apoi pe rând toate chestiunile în legătură cu naționalizarea învățământului de toate gradele (treptele). În fiecare zi se țin de aci încolo, vreme de o săptămână, ședințe ale Comitetului Asociației, desbătându-se atât chestiunile de organizare a congresului, cât și chestiunile referitoare la organizarea învățământului național.

3 Mai. — Se ține cea dintâi ședință a Comisiunii școlare moldovenești de pe lângă Zemstva gubernială O deschide d-l Schmidt. Se alege Președinte d-l P. Gore. În comisie sunt cooptați ca membri și doi profesori români refugiați. La cuvintele de mulțumire ale acestora, d-l Schmidt răspunde că este încredințat că nu peste mult va sosi vremea, când pentru cultură nu vor mai fi nici un fel de granițe politice.

Cel dintâi lucru pe care-l debate Comisia este chestiunea alfabetului cu care vor trebui tipărite cărțile pentru școala moldovenească. După oarecare discuție, se hotărăște cu toate glasurile, ca ele să se tipărească cu alfabetul latinesc. Se mai hotărăște a se publica concursuri pentru un Abecedar, o Carte de citire și o Carte de religie, și a se întemeia în cadrele comisiei o Bibliotecă de cărți școlare românești.

6 Mai. — S. Murafa, însărcinat de adunarea ostașilor dela Odesa, cercetează pe soldații moldoveni de pe frontul românesc.

Mai întâi ia contact cu divizia III-a de vânători de Turchestan, apoi cu Divizia IV-a și cu Divizia II-a de vânători (între 6—10 Mai). Pretutindeni ține cu ei adunări, la cari participă peste 2000 Moldoveni. S. Murafa le spune tuturor crezul vremurilor nouă și le arată că datorita lor este să lupte pentru prefacerea Rusiei în republică federativă și pentru autonomia Basarabiei. Raportând „Cuvântului moldovenesc” despre aceste adunări, Murafa scria: „N'am destule cuvinte ca să-mi spun toată bucuria pe care an

simțit-o, văzând feciorii neamului nostru adunați, uniți într'un singur dor, s'asculte dela un frate, în limba înțeleasă, de toate nevoile lor, de învierea neamului nostru, de viitorul ce ne-așteaptă. Cei mai mulți deodată au înțeles ceea ce se petrece la noi acasă și sunt în deplină unire cu noi, cei care purtăm lupta pentru drepturile naționale, pentru autonomia țării.”

7 Mai. — Moldovenii din Chișinău, cari au iscălit la timpul său programul național, țin o nouă consfătuire la redacția „Cuvântului moldovenesc.” Iau parte peste 40 de înși. Se încep discuții lungi în jurul punctului privitor la chestia agrară. Cu 26 voturi contra 20 se hotărăște ca în program să se spuie: „Intreg pământul să se dea norodului muncitor, fără plată.”

Din pricina neînțelegerilor privitoare la chestia agrară, interesul multor Moldoveni față de partidul național scade din zi în zi.

Congresul învățătorilor din ținutul Bălților debate, printre altele, și chestia limbii de predare în școlile primare, hotărâtă de altfel în congresul tuturor învățătorilor din Basarabia. Printre învățătorii ruși din ținutul Bălților mulți s'au declarat împotriva limbii moldovenești, totuș congresul a hotărât lucrul acesta în mod înțeleptesc. Este interesant punctul al VI-lea al rezoluțiilor acestui congres: „E de dorit ca la cursurile de agitatori (propovăduitori politici) cari cursuri, se zice că se vor deschide în curând, învățătorilor să li se cetească câteva lecții despre predarea învățăturilor în limba moldovenească.”

14 Mai. — „Cuvânt moldovenesc” publică un articol intitulat. „Ceva despre pământ”, care se isprăvește în acest chip: „Oameni buni, luați seama bine: cum și în ce fel trebuie de orânduit treaba pământului, fiindcă amu plugarul este chemat de Stăpânirea Vremelnică să-și croiască soarta pentru dânsul și copiii săi. Dumnea-voastră trebuie să luptați ca tot pământul să treacă în mâna plugarilor, cari îl muncesc cu

brațele lor, și de azi înainte acest dar dela Dumnezeu nici să se vândă, nici să se cumpere, ci să fie slobod pentru folosința oamenilor, ca aerul și apa." Acest articol s'a publicat apoi și pe filioșoare deosebite, sub numele Partidului național, dar fără știrea și aprobarea Comitetului acestuia.

Se publică o chemare către tineretul moldovenesc (studenți și ucenici) ca să se adune la congresul ce se va ținea la 20 Maiu în Chișinău.

Congresul învățătorilor din ținutul Orheiului, care a avut loc între 14 și 17 Mai, se pronunță pentru republica democratică. In ce privește alfabetul cu care să fie tipărite cărțile de școală, congresul hotărăște ca pentru început să fie cel rusec, dar pe urmă să se întrebuinteze numai decât buchile latinești.

Adunarea deputaților — soldați și ofițeri moldoveni din garnizoana Odesa, Cherson și Nicolaev, ținută la Odesa, înființează un comitet anume pentru 1) Apărarea intereselor naționale, 2) pentru așezarea rânduielii noastre, 3) pentru întărirea slobozeniei câștigate și 4) pentru organizarea (unirea) soldaților moldoveni dela front și dela spatele armiei.

15 Mai. — Comisia școlară moldovenească numește 5 subcomisiuni: 1) școlară, 2) extra școlară, 3) pentru învățământul religios, 4) pentru organizarea congresului învățătoresc și 5) pentru organizarea cursurilor de învățători.

16 Mai. — Subcomisia școlară își începe lucrările, cu alcătuirea programelor pentru școlile începătoare (primare).

Se pune sub tipar cel dintâi număr din jurnalul (revista) „Școala moldovenească.” Ne fiind încă o tipografie românească cu litere latine în Chișinău, acest număr se va tipări cu litere rusești.

17 Maiu. — Preotul Andrei Murafa din Costiugeni publică în „Cuvânt moldovenesc” un înțelept articol intitulat: „Nu numai pământ, dar și drepturi!” La sfârșitul articolului se zice: „Să lăsăm ruseasca Rușilor și s'o luăm pe moldovenește, că 100 de ani am învățat rusească și tot nedesțepți suntem, și

dacă vom învăța-o încă sute de ani, tot înapoiți rămânem.

Plugarilor! Strângeți-vă împrejurul Moldovenilor învățați și, dând mână cu mână, într'un glas strigați: „Noi vrem pământ, dar vrem și cultură națională!”

18 Mai. — Subcomisiunea pentru organizarea cursurilor de învățători își începe lucrările prin statorirea programului acelor cursuri. Se hotărăște ca cursurile să fie predate numai de profesori din Basarabia.

19 Mai. — Adunarea deputaților soldați și ofițeri din Odesa alcătuiește un comitet de 12 persoane, care își pune ca țel întocmirea de „roți” (companii) naționale moldovenești.

Jurnalul bisericesc „Luminătorul”, redactat de părintele protoiereu C. Popovici, aduce în numărul său din Mai o mulțime de lucruri de cuprins politice în legătură cu străduințele naționale ale Moldovenilor. E un număr plin de viață care nedă încrederea că preoțimea se va îndruma tot mai stăruitor pe calea politicii naționale.

Se ține o nouă ședință a Comitetului național, în nădejdea că s'ar putea găsi un chip de împăcare între cele două programe. Se propune schimbarea punctului agrar în înțeles de socializare a pământului, dar nu se poate ajunge la nici o înțelegere nici pe această bază. Cei doi vicepreședinți ai partidului își dau dimisia din posturile lor. — Partidul pare a-și trăi cele din urmă clipe. —

20 Mai. — Cel dintâi congres al studenților moldoveni, la Chișinău. — Iau parte vre-o 15 studenți și alt public străin. — Se iau mai multe hotărâri, între cari și aceea de a se cere deschiderea de catedre pentru limba, literatura și istoria românească la Universitățile din Odesa și Chiev. — In chestia politică națională studenții declară că se alipesc la programul dela Odesa (Despre congresul studențesc s'a scris pe larg în „Școala moldovenească” No. 2—4 1917).

21 Mai. — Cel dintâi congres al țărâniei din Basarabia. (Ca și la celelalte congrese de până aci, afară de cel studentesc, toate cheltuelile cu organizarea congreselor, le poată Zemstva gubernială) — In „Cuvânt moldovenesc” d-l P. Halippa publi-

că un articol intitulat: „Către adunarea țărânească” in care chiamă țărâniea Basarabiei, fără deosebire de naționalitate, la unire și anume pentru patru scopuri: 1) Să ajute biruința Revoluției rusești, 2) Să ajute Stăpânirea vremelnică, 3) să apere interesele plugarilor și 4) să lupte pentru autonomia Basarabiei.

Congresul țărănesc s'a pronunțat în ce privește chestia agrară la fel cu socialiștii-revoluționari, că adică: întreg pământul să se dea norodului muncitor, fără plată.

Țăranii de alte naționalități la început i-au nesocotit pe țăranii moldoveni, din care pricină aceștia s'au desbinat și s'au dus in altă sală, unde au vrut să se sfătuiască singuri. — In urmă, după stăruința Rușilor, s'au împăcat și ședințele s'au ținut la un loc pentru toți.

24 Mai. — Se publică o Strigare a Comitetului asociației învățătorilor moldoveni „Către toți profesorii și învățătorii moldoveni și către profesoarele și învățătoarele moldovence dela școlile de toate treptele din Rusia și către studenții moldoveni dela Facultățile de Filologie științe naturale, Medicină și Justiție din Rusia”, prin care sunt chemați la congresul învățătoresc dela 25 Maiu. — Printre altele Strigarea zicea „Veniți fraților cu toții la cel dintâi sfat național pedagogic moldoveneesc, — veniți la sârbătoarea re-deșteptării noastre, — veniți ca să puneți umărul pentru ridicarea neamului, — veniți din toate părțile la datoria de a hotărâi asupra luminării odraslelor neamului moldovenesc atât de oropsit până acum. — In adunarea noastră a tuturor va trebui să găsim calea cea bună, pentru care ne vor binecuvânta toți cei ce vor veni pe urma noastră.”

Doamna Dr. Elena Alistar publică un articol în care arată că „Ne trebuie doctori moldoveni”. —

O delegație a ostașilor moldoveni din Odesa, vine la Chișinău și cere ajutor dela comisia școlară moldovenească pentru propaganda printre soldații moldoveni din garnizoană și depe front. — Se alcătuiește o Comisie specială care să caute izvoarele de bani trebuitoare pentru aceasta („Comisie pentru lumina-rea norodului” sau „Comisie

culturală", în frunte cu d-l V. de Herța). — În comisie intră imputerniciți de-ai ostașilor din Odesa, de ai Partidului național, de-ai Comisiei școlare și de-ai Zemstvei guberniale. — Se cer dela zemstvă pentru scopurile arătate bani, 200,000 ruble. Zemstva ținută la Chișinăului a și votat îndată 25.000 ruble, tot astfel și cele dela Orhei, Soroca și Bălți. —

25 Mai. — Se deschide cel dintâi congres al învățătorilor moldoveni la Chișinău. Înainte de deschidere se face în Sala eparhială o slujbă moldovenească (moleben), care stoarce lacrimi din ochii tuturor. — Congresul îl deschide împuternicitul Zemstvei guberniale, d-l P. Gore, care se adresează către învățători cu cuvintele: „Frați Români!", dar învățătorii răspund: Noi nu suntem Români, noi suntem Moldoveni. — La aceasta d-l Gore răspunde că Moldovenii, Bucovinenii, Ardelenii, Muntenii, Bănărenii sunt toți Români. — „Moldoveni" înseamnă „Români din Moldova. —

Congresul, care a fost organizat foarte bine, a avut un program temeinic alcătuit, care s'a desbătut cu destulă înțelegere, votându-se rezoluții înțelepte. — Printre altele, el a hotărât naționalizarea învățământului de toate gradele, precum și înființarea de catedre pentru limba, literatura și istoria Românească la Universitățile din Odesa și Chiev. — Un lucru foarte însemnat a fost și hotărârea, adusă cu unanimitate, de a se introduce în școli, în locul alfabetului rusesc, alfabetul latinesc. — Soldații moldoveni cari au luat parte a congres (învățători mobilizați), s'au purtat foarte bine.

Peste 100 de învățători se înscriu membrii (cileni) ai Asociației (Obștei) învățătorilor moldoveni. —

Congresul a fost de un mare folos pentru învățători, căci i-a făcut pe toți să se încredințeze că prin naționalizarea învățământului treaba culturii moldovenești va merge cu pași repezi înainte. —

Despre congres s'a tipărit o amănunțită dare de seamă în numărul 2—4 al revistei „Școala moldovenească". — Congresul a ținut 4 zile.

27 Mai. — Se face o nouă încercare de a reorganiza pe baze

solide partidul național, dar și de astădată încercările sunt zadarnice. — Dezbinarea nu mai poate întârzia. — Cei doi vicepreședinți, socotiți ca burghezi, se retrag definitiv dela conducerea partidului, după ce președintele, Vasile Stroescu, demult nu mai eră socotit ca atare. — Incepe a se vorbi de alcătuirea unui partid autonomist internațional, în frunte cu d-l Herța.

28 Mai. — „Cuvânt moldovenesc" publică puternica poezie a lui Gh. Coșbuc: „Noi vrem pământ."

31 Mai. — Aceeaș gazetă publică hotărârea noului comitet al Partidului național cu privire la pământ, în înțeles de naționalizare („pământul va trece în mână obștiilor sătești sau a volostelor, cari îl vor împărți plugarilor muncitori după o normă, care se va hotărî de Sfatul Țării, însă nu spre stăpânire, ci spre folosință").

Din tot mai multe sate vin vești că țărării se alipesc la Partidul național.

Dela Boligrad vine vestea că acolo soldații moldoveni au alcătuit un comitet al lor, care a intrat în legături strânse cu Partidul național.

Și soldații moldoveni de pe frontul românesc se organizează, la Bârlad, într'un comitet al lor, hotărînd să se alipească la Partidul național moldovenesc.

2 Iunie. — Comisia școlară lucrează la organizarea cursurilor de învățători, cari se vor deschide la 17 Iunie. — Se ivesc discuții vii în jurul întrebării: cine să ție lecții? Numai profesori din Basarabia sau și de cei de peste Prut? Cei mai mulți sunt de părerea ca să fie numai profesori basarabeni, deoarece profesorii români din Transilvania și Bucovina ar putea trezi bănueli la locuitorii de alte naționalități din Basarabia.

Subcomisia pentru activitatea extrașcolară începe să tipărească cu litere rusești cărțile de cuprins politic pentru țărani, în sens revoluționar rusesc. — Cărțile sunt traduse, aproape toate, din limba rusească.

Iese de sub tipar No. 1 din cea dintâi revistă școlară basarabeană: „Școala moldovenească", nu cu litere rusești.

3 Iunie. — Câțiva membri ai Partidului național țin o ședință în care aleg un nou Comitet

al partidului. — Se scoate la iveală că, în urma hotărârilor congresului țărănesc, partidul național trebuie să schimbe punctul agrar, potrivit hotărârii acelui congres. — Dintr'altă parte se scoate la iveală faptul că partidul în acest chip încetează de a mai fi „național" și devine un partid „țărănesc."

4 Iunie. — Ostași moldoveni din garnizoana Chișinăului își țin cea dintâi adunare națională a lor în fosta Piață nemțească („Nemețcaia Ploșadi"), numită de acum înainte „Piața Libertății". — Se țin mai multe cuvântări și se fac manifestații pentru autonomia Basarabiei. — La sfârșit soldații, cu steaguri naționale tricolore, trec prin străzile principale ale târgului, cântând: „Pe-al nostru steag e scris unire". — În fața redacției „Cuvânt moldovenesc", secretarul gazetei le spune soldaților o cuvântare, cetindu-le cuvintele rostite în ziua de 3 Maiu 1848 de Simion Bărnuțiu la Blaj. Libertatea fără naționalitate e moarte pentru un popor. —

Redactorul „Cuvântului moldovenesc", d-l P. Halippa, care fusese secretarul general al Partidului național, pleacă la Petrograd ca delegat al congresului țărănesc din Basarabia, pentru a lua parte la lucrările Adunării deputaților, muncitorilor, soldaților și țăranilor din toată Rusia. —

6 Iunie. — „Cuvânt moldovenesc" publică un articol intitulat „Moldoveni și Români", în care arată că Moldovenii nu sunt un popor deosebit, ci sunt una și aceeași cu Români. — Tot în acel număr citim și următorul îndemn: „Iubiți Moldoveni! Nu vă temeți și nu vă rușinați să spuneți deschis oriunde și ori cui, că sunteți Români, frați buni cu Români de peste Prut și de peste Carpați. — Români sunt urmași ai marelui popor roman din vechime. — Putem să ne mândrim cu obârșia noastră!"

Adunarea Zemstvei guberniale votează 55.000 ruble pentru cursurile învățătorilor moldoveni, cu adausul că dacă această sumă nu va fi de ajuns, va mai da ce va mai trebui. — Adunarea mai hotărăște să trimită o comisiune constătătoare din oameni de școală basarabeni, în Bucovina (care e ocupată de

Ruși), ca să studieze acolo treaba școlară.

Un refugiat (bejenar) român din Transilvania dă de știre prin „Cuvânt moldovenesc“ că, începând cu 1 Iulie va scoate la Chișinău de sub tipar cu litere latinești și sub titlul: „Ardealul“, o gazetă săptămânală pentru Români ardeleni aflați în Rusia ca refugiați, prizonieri ș. a. —

Trece prin Chișinău cel dintâi batalion de voluntari (dobrovoletii) ardeleni, cari au fost până aci prizonieri austro-ungari în Rusia. — Ei merg spre frontul românesc ca să lupte pentru slobozirea țării lor de sub Unguri. — In gară (stație) îi întâmpină refugiații transilvaneni și o mulțime de Moldoveni. — Simion Murafa le dă din partea Moldovenilor un minunat steag tricolor ca să-l ducă, în numele lor, la Alba-Iulia. — Domnul V. de Hertza, în numele „Societății culturale“ le dă o icoană a Mântuitorului, ca să o ducă din partea Moldovenilor la Catedrala (Sobor) din Sibiu. — Ii mai întâmpină pe Ardeleni și împuternicitul comitetului Partidului național, St. Ciobanu, apoi împuternicitul soldaților și acela al studenților moldoveni. — Toți simt în sufletele lor o nespusă bucurie căci pentru întâia oară se întâlnesc frații și se strâng la piept cu dragoste. — Moldovenilor le place mult ținuta bărbătească, disciplina și hotărârea cu care acești fii ai bravei, dar nenorocitei Transilvanii, aleargă la moarte.

7 Iunie. — Se dă de știre prin „Cuvântul moldovenesc“, că la Obștea învățătorilor se află de vânzare cărți de școală din România: Abecedare, Cărți de ceterie, Gramatici, Aritmetici ș. a. — Mai târziu aceste cărți au fost puse în vânzare de însăși Zemstva gubernială.

8 Iunie. — In Comisia școlară se discută din nou chestia profesorilor cari vor avea să ție lecții la cursurile de învățători. — Se hotărăște ca profesorii să fie Basarabeni, iar întrucât nu vor fi de ajuns aceștia, să poată fi și Ardeleni și Bucovineni. — La statorirea listei profesorilor sunt luați în vedere numai Basarabeni și un singur Transilvănean. Președintele comisiei, P. Gore care propusese admiterea cât mai multor Ardeleni și Bucovi-

neni, neputându-se împăca cu hotărârea de mai sus a Comisiei școlare, și-a dat demisia din postul de președinte. —

Membrul Upravei Al. K. Schmidt dă unui profesor transilvănean refugiat la Chișinău, însărcinarea de a aduce cărți școlare românești dela Iași.

11 Iunie. — Pe această zi era hotărâtă alcătuirea Partidului autonomist internațional, dar s'a amânat (pentru totdeauna). In schimb, se înființează „Societatea culturală a românilor din Basarabia.“ — Președinte de onoare este ales d. Vasile Stroescu, iar președinte activ d. P. Gore. — Cel dintâi lucru la care se gândește noua societate, este să facă rost de o tipografie cu caractere latine.

14 Iunie. — Uprava Zemstvei guberniale, după ce a dat de știre prin gazetele rusești, publică acum și în „Cuvântul Moldovenesc“ un anunt, prin care aduce la cunoștință că la 17 Iunie se vor deschide în Chișinău cursuri de limba, literatura și istoria moldovenească. La care „sunt poftiți toți învățătorii moldoveni și învățătoarele moldovence. — Asemenea sunt poftiți și învățătorii de altă nație, care vorbesc bine moldovenește. — Cu autorizarea comisarului gubernial al Basarabiei, unul

dintre intelectualii ardeleni refugiată la Chișinău aduce la cunoștință prizonierilor români din Ardeal, aflați în Rusia, că pot cere să fie aduși în Basarabia la munca câmpului.

15 Iunie. — Comisia școlară se învâește în sfârșit, ca la cursurile de învățători să fie profesori ardeleni și bucovineni.

17 Iunie. — Se deschid cursurile de învățători. — Sunt peste 300 de inși de față. — Profesori sunt 6 basarabeni și 2 ardeleni. — După 2 zile unul dintre profesorii basarabeni (preotul Al. Mateevici) pleacă pe front. — După o săptămână mai pleacă unul și în locul lui vine un profesor refugiat din România. — După 3 săptămâni mai pleacă și un al treilea basarabean. In locul acestora vin 3 profesori bucovineni, cari fuseseră poftiți încă dela începutul cursurilor, dar din pricina greutăților de comunicație și de călătorie n'au putut sosi la vreme. — Numărul cursiștilor se urcă în timp de 2 săptămâni la 400.

18 Iunie. — Se ține la Băți congresul țărănimii din județul cu același nume. — O mulțime de provocatori atăță țărănimea, învățând-o să lupte în contra autonomiei Basarabiei.

Onisifor Ghibu.

VIAȚA CULTURALĂ A ARDEALULUI ACTIVITATEA SECȚIILOR LITERARE-ȘTIINȚIFICE ALE ASTREI [Sedințele plenare din 14 și 15 Iulie n.]

Obștea românească e îndreptățită să cunoască activitatea celei mai de seamă instituții culturale din Ardeal, mai ales acum după războiu, când e mai multă trebuință de viață culturală decât oricând. Vor fi binevenite deci rândurile de mai la vale cari vreau să redea, în mod sumar, ideile sulate în decursul celor două ședințe plenare.

„Asociațiunea“ își convoacă aproape automat pe ziua de 14 Iulie a. fiecărui an toate secțiile la Sibiu, conform regulamentului, și aleșii diferitelor secții chibzuiesc cum ar putea contribui la propășirea culturală, muncind împreună. Dacă această activitate a lăsat din când în când de dorit, totuși nu se poate nega marele merit al acestor secții, înființate la insistența regretatului fost secretar Cornel Diaconovici, meritul de a fi ținut treaz, paralel

cu adunările generale anuale, spiritul culturii românești în Ardeal.

„Asociațiunea“, dacă știe să-și petreacă, cum a fost în timpul din urmă, la sărbările dela București, Breaza și Văleni, se pricepe să și mucească — a muncit din greu. Dovada cea mai eclatantă sunt cele 2500 conferințe de până acum pentru intelectuali, cele 75.000 prelegeri populare, cele 1,051.000 exemplare răspândite din „Biblioteca“ ei „poporală“, cele 3000 de biblioteci înființate, cursurile pentru 85.989 analfabeți, „Enciclopedia Română“, despărțămintele ei cele 102, „Muzeul“ ei cu peste 100.000 de obiecte și cu biblioteca-i de peste 50.000 de volume. E vorba ca tradiția aceasta de bun simț și de sârguință să dăinuiască și după război.

Să vedem deci cum se manifestă în timpul din urmă „Asociațiunea“.

La ședința I-a au luat parte: președinte d-l Vasile Goldis, din secția literară-artistică d-nii Valer Branisce, G. Bogdan-Duică, Enea Hodoș, Nic. Oanea și Horia Petra-Petrescu (care a fost totodată notarul celor două ședințe), din secția istorică etnografică d-nii Vas. Goldis, Nic. Togan și M. Voileanu, din secția școlară Vas. Bologa, I. Bunea, Ioan F. Negruțiu și Ioan Stoia, P. Heuș și dir. Dr. Lăpădatu (Săliște, membrii coresp.), din secția medicală d-nii dr. Ilie Beu și dr. Gh. Preda, din secția economică d-nii Dumitru Comșa, dr. Ioan de Preda, Romul Simu și dr. Nic. Vercerdea, din secția științelor sociale d-nii dr. Lucian Borcea și Petru Drăghiciu; n'au avut reprezentanți secția de științe naturale și cea tehnică-industrială.

Și-au scuzat absența d-nii T. V. Păcățianu, Axente Banciu și A. Chețianu. În șed. a II-a au luat parte, pe lângă cei indicați mai sus, și păr. protop. Dr. Elie Dăianu dela secția ist.-etnografică și d-l dr. Aurel Crăciunescu membru coresp. în secția școlară.

Președintele „Asociațiunii”, d-l Vasile Goldis, a deschis ședința plenară I-a, salutând pe membrii secțiilor. Înainte de a trece în ordinea de zi a ținut să releve trei momente însemnate: 1. serbările de „înfrățire culturală” din București, 2. legăturile ce încep să se lege între conducătorii societăților culturale române și 3. serbările ce se pregătesc din prilejul împlinirii a 100 de ani dela nașterea eroului național Avram Iancu. Aduze cele mai vii mulțumiri organizatorilor din București ai serbărilor din 31 Mai, 1. 2 și 3 Iunie n. a. c., în special d-lui general I. Manolescu, spiritul rector al serbărilor, președintele „Caselor Naționale”. Ceeace s'a săvârșit în zilele „măritate a însemnat un nou punct de mănecare pentru evoluția noastră culturală. Legăturile „Asociațiunii” cu bărbații conducători ai țării sunt cele mai bune. Factorii hotărâtori s'au arătat înțelegători ai însemnătății momentului și ne-au dat mână de ajutor. Mulțumește tuturor societăților surori din vechiul Regat, precum și conferențiarilor I. Lupas, Sextil Pușcariu, d-lui Tib. Brediceanu, d-lui dirigent N. Oanea, d-lui I. Stroia, pentru buna-reușită a concertelor „Reun. de Cântări Gh. Dima” din Sibiu. După aceasta schițează în liniiamente generale planul festivităților proiectate pen-

tru sfârșitul lunii August și începutul lui Septembrie la Tebea, Câmpeni, Vidra, Găina și Cluj. Va fi o serbare națională a țării întregi, precum o merită memoria marelui dispărut. Insus M. Sa Regele Ferdinand I a primit cu bucurie să participe cu întreaga familie regală la festivități, prezidând ședința festivă a „Asociațiunii”. Societatea va lua inițiativa tuturor serbărilor în legătură cu Avram Iancu. Vor fi invitate toate societățile românești culturale de seamă ale țării. La Tebea se va inaugura cimitirul eroilor neamului și se va ține un parastas în fața poporului adunat și a reprezentanților neamului. Slujba bisericească va fi oficiată de I. Pr. Sf. Sa Mitropolitul Primat. Tăranilor li se va împărți o pomană de sufletul mortului. Din Tebea se va duce lumea la Vidra, unde se va renova până atunci casa lui Avram Iancu și se va deschide un muzeu, o casă națională, din fondurile societății culturale I. Brătianu. La Câmpeni se va ține o ședință festivă a „Asociațiunii” prezidată de M. Sa, iar seara se va da o reprezentație teatrală de gală. A treia zi se va întreprinde o excursie pe muntele Găina, la obicinuitul „târg. de fete”, și se va sfinți o „troiță”, iar a patra zi se va ținea la Cluj o revistă militară, cu eventuala punere a pietri fundamentale a monumentului plănuit pentru Avram Iancu.

Deoarece serbările aceste nu se vor putea amâna, iar timpul nu va permite ca participanții să discute pe îndelețe schimbarea statutelor și a regulamentului societății — e de părere că la toamnă, în Octombrie, să se țină într'unul din orașele noastre, adunarea generală la care să se dea o nouă organizare, mai prielnică, secțiilor și în general — „Asociațiunii”, adaptându-se și societatea exigențelor nouă ale timpului.

Ca să se accentueze mai mult o colaborare a secțiilor „Asociațiunii”, secr. lit. subst. propune alcătuirea unei lucrări, pe care d-l G. Bogdan-Duică o și botează pe dată „Almanahul Asociațiunii”, în care toate secțiile să refereze prin reprezentanții lor, în articole scurte, concise, despre sfera lor de activitate și despre problemele capitale care se impun în timpul de față, în legătură cu viața socială. „Tot ce ar putea interesa pe un intelectual dela sate și dela oraș în timpurile noastre de fermentare generală: problema ra-

sei, a populației, a boalelor sociale a alcoolismului, a boalelor sexuale teoriile financiare, preceptele constituției, etc. să fie tratate de pene competente, în articole cari să n'aibă dimensiuni mai mari de 5—6 pagini, firește, rezultatul unei bogate literaturi speciale, neaccesibile tuturor. Cetitorul care ar vrea să se introducă în tainele sociologiei, ale finanțelor, a diferitelor ramuri de activitate omenească, să aibă aici niște sfetnici conștiincioși cari își dau mâna de ajutor, cari îi scurtează cărarea, servindu-l cu experiența lor, cari îi oferă, la sfârșitul articolului, chiar și o scurtă bibliografie, românească și streină, care să-i servească drept ghid pe viitor. Așa s'ar cruța multă energie, s'ar salva multe sute și mii de zile de dibueli. Așa am ajunge ca problemele cardinale de care este frământată omenirea în zilele noastre să se clarifice mai curând în opinia noastră publică. Pleidând pentru ideia aceasta, apelează la colaborarea membrilor secțiilorilor.

Altă problemă pe care o aduce în fața secției literare este tipărirea unui dicționar al neologismelor, redactat de d. Enea Hodoș, prof. în r. din Sibiu. D. Hodoș fusese încredințat încă de prin 1912 cu redactarea dicționarului acestuia. Trei litere le-a predat „Acoc.” — acum are dicționarul aproape gata, în manuscris. Dimensiunile dicționarului vor fi de 25—30 coale de tipar.

Pentru secția istorică arată că arhiva fostului corp de armată 12 al armatei austro-ungare se află acum în posesiunea „Asoc.” Roagă secția istorică să găsească pe cineva care să scruteze materialul care este prețios (după mărturia dlor Dr. I. Lupas și a d. G. Bogdan Duică), dând în grija d. T. V. Păcățianu sau altuia selecționarea și studierea.

Hotărârile principale, luate în ședința a II-a plenară, au fost următoarele: 1. Se dă împuternicire președ. „Asoc.” ca serbările de comemorare a lui Avram Iancu, în liniiamentele propuse de dsa, să se poată ținea 2. Se dă împuternicire secretarului lit.-subst. să înainteze planul detaliat al „Almanahului secțiilorilor”, în care (în vol. I.) să se cuprindă, sistematic o orientare săvârșită a condițiilor de existență a poporului românesc de astăzi” (G. Bogdan Duică), cu tendința practică, de vulgarizare. (La discuție au luat parte dnii Dr. Preda, Comșa, Dr. Bologa, Bogdan Duică — dându-și cu toții, în numele sec-

ților, consensul la tipărirea lucrării proiectate). 3. D-lui Enea Hodoș i se acordă câte 5000 de lei pe coala de tipar pentru „Dicționarul neologismelor” și se încredințează „Asoc.” ca să găsească fondurile necesare pentru tipărirea acestei folositoare opere, care urmează să fie consultată cu folos de elevii din liceu, de intelectualii de prin orașele și satele noastre. 4. Arhivele corpului 12 de armată să fie cercetate. Să i-se dea puțința, în prima linie dlui Păcățianu. 5. Se expună mulțumita secțiilor pentru redactarea „Transilvaniei” și „Bibliotecii populare” și membri se obligă să sprijinească mai intensiv aceste publicații, cu scrisul și propagarea pentru abonarea lor. 6. „Asoc.” e în-

credințată să întore în legături strânse cu Ministerul domeniilor și de agricultură (ținerea de cursuri pentru intensificarea muncii casnice, iarna la țară) 7. D-ii medici Dr. Stoichița și Dr. Cornea sunt numiți membrii corespondenți ai secț. medicale. 8. D. Dumitru Comșa e rugat să întreprindă pașii necesari pentru o eventuală expoziție minieră sau de lucru de mână la serbările Avr. Iancu. 9. Schimbarea statutelor și a regulamentului, precum și a secțiilor să se discute după serbările Avr. Iancu într'o sedință plenară a secțiilor. 10. Totatunci să se discute decentralizarea și colaborarea cu alte societăți culturale surori.

HORIA PETRA PETRESCU.

TIPURILE DE ELEVI

ÎN RAPORT CU CULTURA MEDIULUI SOCIAL

În articolul despre „Personalitatea în pedagogia modernă” apărut în No. 15—16, al acestei reviste, am arătat o grupare psihologică a tipurilor de elevi în raport cu cultura mediului social; grupare elaborată de Gaudig, cu multă pătrundere și adevăr psihologic. Cred necesar să ne oprim ceva mai mult asupra acestui fapt, destul de important pentru școală. Dânsul deosebește următoarele trei grupe de elevi: 1. „numai elevi”, 2. „și elevi”, și 3. „nu mai sunt elevi”, cu toate că formal, aceștia, aparțin încă școlii. Nu mai încapem încă, că aceste trei tipuri sunt o realitate psihologică în viața școlii din zilele noastre; în special, în viața școlii secundare și superioare. Aci, conflictul între viața din școală și cea în afară de școală apare mult mai acut și cu urmări mult mai grave pentru ambele părți. Dar nu e mai puțin adevărat, că și în ce privește școala primară se poate afirma același lucru. Și aci se manifestă conflictul, poate într'o măsură mai mică și cu urmări mai puțin grave, dar nu fiindcă școala primară ar avea o atitudine mai fericită față de realitatea psihologică a tipurilor amintite mai sus, ci din simplul motiv, că diferențierea și întărirea lor crește cu înaintarea în etate a elevilor.

Să ne oprim puțin asupra acestui fapt, să-l analizăm, să-i

găsim cauzele, dar mai ales, să-i găsim mijloacele de sanare. Trebuie să creem o armonie între viața din școală și aceea ce elevii o trăiesc în afară de școală. Cele două lumi, ce aceștia în situația școlii de azi fatal le trăiesc, trebuiesc unite în așa fel ca să dispară conflictul sufletească din viața lor.

Mai întâi de toate să vedem în ce constă cele trei tipuri, care e caracteristica lor și cum se manifestă ele. Cei din grupa 1., aceea cari sunt „numai elevi”, trăiesc în fondul lor sufletească exclusiv viața din școală, o viață artificială străină de problemele și frământările vieții sociale. Cu puțină exagerație am putea spune: o viață anticulturală, căci ea, de fapt, e o viață abstractă și lipsită de simțul realității. Sunt tipurile sărace în nuanțele unei voințe independente, și în mare parte lipsite de orice personalitate. Sunt elementele conduse și supuse, în toate activitățile lor, de puterea sugestivă a unei autorități ce acționează asupra lor și căreia i-se supun fără condiții. De puterea sau însușirile unei acțiuni și creații proprii și spontane puțin poate fi vorba aci. Sunt destul de cunoscute manifestările acestor elemente și în domeniul vieții practice-sociale. Nu e mai puțin adevărat că, tipul „numai elev” prezintă în școala de azi un număr tot mai mic, căci influențele externe

sunt azi așa de multiple și de tari, încât cu greu se mai poate desvolta, în mod independent, un atare tip.

Cu atât mai mare e numărul acelor cari aparțin grupei a doua, „și elevi.” Aceștia trăiesc o viață dualistă; pe lângă aceea din școală mai trăiesc și una orientată spre tendințele vieții culturale de azi. Manifestările, atât cele bune cât și cele rele, ale vieții sociale în care trăiesc, în afară de timpul școlii, exercită asupra vieții lor psihice o influență adâncă, ce deșteaptă în ei tendințele unei vieți străine aceleia ce ei găsesc în mediul școlii. Sunt elementele ce se găsesc într'o vecinică luptă internă, neștiind alege între cele două vieți ce li se impun. Ei simțesc contrastul celor două lumi, în propria lor viață individuală, dar nu dispun de puterea superioară a armonizării lor. Sunt poate cele mai nenorocite ființe, cari de-multe-ori nu mai știu al cărui glas și chemare să asculte și să urmeze. Viața lor e o vecinică revoluție, ce numai târziu ajunge la liniște și cristalizare. Și trebuie să recunoaștem, că acest tip e cel mai numeric în școala de azi.

Să vedem acum în ce constă al 3-lea tip amintit mai sus, acela, căruia aparțin aceia cari numai formal mai sunt elevi, căci de fapt în viața lor internă aparțin vieții. E tipul claselor superioare și care, deși nu prezintă numărul cel mai mare, e totuși cel mai periculos pentru viața școlară și chiar pentru sine. Pentru el viața școlară, cu toate manifestările ei, e o simplă formalitate ce i-se impune, e un balast de care dorește să scape în orice moment. Sufletul lor e pătruns și orientat exclusiv de viața mediului social în care trăiesc. Școala se prezintă, pentru ei, drept o instituție fără viață; organizație în care nu primesc decât niște cunoștințe moarte necesare îndeplinirii unei formalități sociale, câștigarea unui certificat. Viața din școală, cu diferitele cunoștințe ce se predau aci, are pentru ei caracterul unei simple chestiuni de memorie, ce trece prin sufletul lor fără a lăsa urme adânci și fără transformări de asimilare. În lupta vieții școlare și a celei sociale, ei se găsesc de partea celei de a doua, cu toate că

sunt încă elevi. Răul n'ar fi așa de mare, dacă ei s'ar găsi în situația de-a putea face selecțiunea adevăratelor valori din viața socială ce-i înconjoară și după care se orientează. Ei nu pot face acest lucru, din cauza etății și dezvoltării psihice în care se găesc, drept urmare, decad și ajung elemente nenorocite în viața socială.

Nimeni nu se poate îndoi de existența acestor realități psihologice din viața școlară, căci ne lovim de ele la orice pas.

Să vedem acum și cauzele acestor stări de lucruri. Ele se găsesc în taberă ambelor părți; atât în aceea a școlăii, cât și în aceea a factorilor culturali-sociali ai vieții. Școala s'a închis prea mult în zidurile ei chinezești, ignorând în mare parte problemele vieții sociale, iar intru-cât a îmbrățișat ceva din ele, le-a îmbrățișat în așa fel încât le-a denaturalizat, le-a școlarizat, le-a intelectualizat. S'au transformat în așa fel încât cu greu mai pot fi recunoscute de elevi, drept probleme de cultură ale vieții ce ei trăesc și observă în afară de școală. Prin intelectualizarea artificială a problemelor culturale și sociale, acestea își pierd forță vitalității, și mai ales, puterea de înrăurire și transformare sufletească. Desbrăcându-le de haina lor specifică, ele rămân simple probleme intelectuale, ca multe altele ce se predau elevilor în școală, și cari nu trec decât prin câmpul activității lor memoriale, fără putere de acțiune edificatoare. Aci zace cauza criticei generale, ce se aduce școlăii din toate părțile, atunci, când i-se spune, că **e lipsită de cultura vie a vieții** și ca urmare, desinteresul factorilor sociali pentru școală. Aceleași motive, simțite în mod instinctiv, determină și diferențierea tipurilor de elevi arătate mai sus, precum și înstrăinarea lor față de viața școlară. Dar un e mai puțin adevărat, că și pasivitatea sau indiferența factorilor sociali în problemele culturale determină în bună măsură situația, iar acolo unde mai găsim un interes, îl găsim într'o formă exagerată, cu pretențiuni de așa natură, încât școala nu le poate primi. Deci, lipsa de înțelegere, și mai ales, de tratare pozitivă și corectă a întregului ansamblu de cultură

socială, e cauza conflictului dintre școală și viață, și totodată cauza diferitelor tipuri psihologice de elevi în raport cu viața școlară.

Diferențiere psihologică, în înțeles larg, e o realitate naturală, e chiar o necesitate a progresului. Diferențiere de aptitudini da, însă nu desechilibrare sufletească, nu lipsă de unitate în cadrul unei activități comune. Pe diferite drumuri și cu diferite metode, conform substratului sufletesc și puterilor fiecăruia, se poate ajunge în aceeași măsură la crearea armoniei, a sintezei, între cultură și viața socială, dacă sunt călăuzite de același scop suprem.

O mare parte din vină o poartă și profesorii. Nici ei nu sunt pătrunși în măsură cuvenită de necesitatea culturii pentru școală, și chiar dacă au înțeles acest lucru, arare-ori se găsesc pe drumul cel adevărat în tratarea lor. Nu știu cum să le apuce, ce să facă cu ele, spre a le face accesibile sufletului tineretului. Așa se întâmplă, că probleme culturale sociale, cari sunt probleme de viață, sunt însăși viața, sunt desbrăcate de puterea vitalității lor și tratate ca multe alte cunoștințe moarte din învățământ, ce natural rămân străine de sufletul și viața tineretului, care le vede și le trăește în alte forme și sub alte împrejurări. E adevărat; aci zace una din cele mai grele probleme din opera învățământului, poate cea mai grea, căci înseamnă a da sufletului tânăr o viață, ce ei, în mare parte o văd și o trăesc într'un mod cu totul individual, conform mediului în care trăesc. A crea o unitate în acest ansamblu, cu diferențele lui nuanțe bune și rele, nu e un lucru ușor, căci se cere o adâncă înțelegere și pătrundere psihologică a problemelor culturale-sociale, precum și a individualității elevilor, sub acest raport. Cu toată greutatea faptului, el nu poate fi abandonat. Corpul didactic trebuie să-și însușească în măsura cuvenită apănajul culturii sociale, să aibă spiritul critic necesar unei selecțiuni juste și mai ales, să aibă rutina și tactul pedagogic necesar manării problemelor. Să nu piardă din vedere că are a face cu probleme de viață, cari nu se pot pur și simplu dena-

turaliza, mecaniza și intelectualiza.

Scurt, trebuie să spunem: școala să iasă din izolarea în care se găsește față de viața socială. Problemele culturii sociale să primească mai multă considerație din partea ei, căci nu mai așa ea va deveni o școală vie a vieții și nu va mai fi tratată de tineret drept o instituție în vederea îndeplinirii unei simple formalități sociale. Ea va deveni, astfel, o instituție atrăgătoare, în care elevii vor găsi și vor trăi atât viața necesară prezentului cât și viitorului. În școala culturii vii nu vom mai întâlni antagonismul tipurilor de elevi, fapt ce întâlnim atât de des în cea de azi. Ea nu va mai fi pentru tineret un mediu de viață dublată, ci una și aceeași viață unitară necesară dezvoltării personalității armonice. În școala culturalizată, în adevăratul înțeles al cuvântului, se cuprinde toate tendințele juste ale societății de azi. Tendința vieții școlare și a celei sociale nu vor mai fi două poluri opuse, cum azi în mare parte încă sunt, ci unul și același, formând o singură armonie, un singur scop comun. Deci, mai multă cultură socială în școală!

Dr. Petru Ilcuș.

**Toți intelectualii
abonează revista**

SOCIETATEA DE MÂINE

**ogindă fidelă a
marilor frământări
din vremea
noastră și cerce-
tătoare a viito-
rului!**

REVOLUȚIA AGRARĂ ÎN ROMÂNIA

EA NU ARE PERECHE ÎN ISTORIE, SPUNE DOMNUL SCOTUS VIATOR
ÎN „THE SLAVONIC REVIEW“

Un englez cu toată obiectivitatea cronicarului cinstit, d. l. Ifor L. Evans, a publicat anul acesta la Cambridge, cu titlul din fruntea acestor rânduri, un sincer și plin de echitate istoric al reformei agrare românești, expunând situația așa cum rari cronicari ai ei au mai arătat-o străinătății. Cartea dlui Evans a ajuns anunțată și în presa noastră, dar nimeni, în afară de convenționale laude la adresa autorului, nu s'a gândit să spună ceva despre ea, arătându-ni-o detaliat, sau chiar într'o traducere. De aceea profităm de recensia ce i-o face eminentul cunoscător al stărilor din Europa centrală și răsăriteană, d. R. W. Seton-Watson în numărul ultim, din Iunie, al marelui publicațiuni londoneze „The Slavonic Review“, pentru a o face cunoscută, în liniamente generale, cititorilor dela noi, și a ne achita de o datorie de recunoștință față de amândoi acești publiciști britanici.

Iată în întregime, ceea ce spune d. R. W. Seton-Watson (Scotus Viator):

Concomitent cu grozava răsturnare politică provocată de marele război și care a dus la prăbușirea a trei mari imperii din Europa estică și la stabilirea unei întregi serii de state naționale, s'a produs și o nu mai puțin momentuoasă ridicare socială în întreg teritoriul la răsărit și miazăzi de Germania. Ea s'a manifestat prin trecerea pământului dela vechea clasă latifundiară la țărâni și prin creșterea puterii acesteia din urmă, care deși i-s'au opus fel de cauze vremelnice, se va face din ce în ce mai simțită cu fiecare an ce trece. Nicăieri nu se poate studia cu mai mult folos această schimbare, ca în România și d. Evans trebuie felicitat că ni-a dat o așa descriere a faptelor esențiale, neaccesibilă până acum cetitorului englez. D-sa descrie starea țăranilor liberi și acelor supuși din vechile principate și supunerea lor treptată din partea boerilor în cursul lungilor veacuri de suzeranitate turcească și accentuează cu atenție faptul că „nicicând n'a existat în România acea confuziune a suzeranității și proprietății care este una din principalele caracteristici ale feudalismului“. Cel de al doilea

capitol al său se ocupă cu îmbunătățirea treptată, care a urmat emancipării, cu reformele lui Alexandru Cuza din 1864 și cu ultimele legi din 1889 și 1907, și ne dă o descriere a condițiilor agrare ale românilor supuși Ungariei, Austriei și Rusiei, influența mișcării cooperatiste și generala renaștere economică sub regele Carol. După ce ne arată cum evenimentele războiului au făcut inevitabile reformele drastice, rezumă legiuirile agrare dela 1917 încoace și efectul lor asupra producției și exportului.

Este evident, firește, că clasa boerească din vechiul regat și Basarabia a renunțat la moșiile sale sub presiunea simultanului pericol extrem din răsărit și apus. *Dar trebuie să ne reamintim deasemenea, că ea n'a pierdut inițiativa în legislație și că promisiunile făcute pe hârtie în timp de pace, și le-a împlinit îndată ce a trecut primejdia. Într'adevăr, în istorie nu găsim un al doilea caz al unei atât de depline renunțări la proprietate din partea unei clase dominante, — un fapt care trebuie subliniat ca un corectiv al asprului criticism ridicat așa de des contra boerilor.*

D-l Evans tratează cu precauțiune obișnuita afirmațiune maghiară cum că reforma din Transilvania s'ar fi îndreptat intenționat împotriva maghiarilor; dar nu-i este, evident, dificilă, demonstrarea că în timp

ce nobilimea feudală și-a pierdut și, moșiile și hegemonia politică ce i-o da moșia, țărâniimea maghiară, de altă parte, a beneficiat mult. Concluzia sa merită citată, pentru că pune clar și succint principala chestiune în litigiu:

„S'a încercat insinuația, că recenta revoluțiune agrară din România-Mare a fost menită răsturnării hegemoniei politice și religioase a minorităților. De fapt, este cert că centrul gravității politice s'a schimbat prin aceasta. Oricum, este neîndoelnic că nu s'a trecut atât dela o naționalitate la alta, cât dela o clasă socială la alta. Țăranul a triumfat peste tot, în dauna latifundiarului.“

D-l Evans pune chestiunea foarte clar în ceea ce privește compensațiunea. După cum spune d-sa: „rația hotărâtă avea să se dovedească întru toate o recompensă frumoasă latifundiarilor deposedați, dacă valorile monetare rămăneau stabile!“ Inșă prăbușirea leului a distrus „toate evaluările bazate pe cifrele antebelice“ cari nu erau de loc necâștigătoare și „exproprierea, în efect, este echivalentă cu o confiscare.“ Firește, aceasta supără pe toți latifundiarii, fără considerație de rasă; și de fapt nu este de loc ușor de înțeles, de ce boerii cari, la urma urmelor, în ciuda votului universal, nu s'au despărțit cu niciun chip de puterea lor politică, nu au făcut niciun pas pentru repararea unui lucru care este o adevărată nedreptate genuină.“ S. d. m.

APROBAREA ȘI ADMITEREA ÎN ȘCOALE A NOULUI A·B·C·DAR FONOMIC

A B C darul fonomic de Iosif Moldovan, inspector școlar prin decisiunea ministerială No. 312 a fost aprobat și admis în folosința școalelor. Părerile comisiei de cenzori sunt următoarele: „Textul e unitar și interesant, fiind expus în sensul personal și emoțional, potrivit minții copilului cu scene din viața cunoscută de copii. Textele se încep cu litere de tipar și se continuă cu litere de mână. Un procedeu ingenios, „folositor predării“. Iar cu privire la partea a doua: „Aceste sunt povestiri pline de interes, redată conform cerințelor sufletului copilului cu desfășurări personale emoționale

și practice. Sunt intuiții puternice morale, departe de formulele stereotipe și dogmatice pline de abstracțiuni, diviziuni și generalizări ca pentru mințile nature. Imaginile sunt redată potrivit cu mintea copiilor tot ca și textele. Este raport în text și imagine. — „Învățătorii cari nu cunosc metoda fonomică, dar auzit despre puterea magică ce o are și doresc să și-l însușească, să se adreseze prin o corespondință autorului care este gata a fixa două zile pe la sfârșitul lunii August, spre a le arăta procedura care pe lângă aceea că e ușoară și plăcută, produce rezultate uimitoare.

REDAȚIONALE. Incepând cu numărul de față vom publica regulat o revistă a revistelor streine care înfățișează mișcarea intelectuală de peste hotare.

Epoca credinței. Ca și noi străinii constată aceeși reînviere a spiritului religios în marile mase, indiferent de aspectele lui: mistic, cu legături cu gândirea indică, adusă de un Rabindra Nath Tagore, că în Germania și alte state ale apusului; desperat, cu amenințătoare semne fatidice, ca în Rusia unde s'au închis bisericile și s'au omorât și închis miniștrii altarelor, sau dezorientat și primejdios, ca în atâtea state unde tagma preotească nu se pricepe la combaterea sectelor prin purtări pilduitoare. Aceeași constatare o repetă acum d. Valentino Piccoli în „Rivista d'Italia“ dela 15 Iunie, și se întreabă: este acesta un fapt spiritual sau unul social? și: derivă el din exigențe intime ale sufletului, sau e impus de preponderanța partidelor politice, sau de modele artistice? Pornind dela constatarea unui hedonism în convingerea obstească, mai manifestat ca oricând, d. Valen. Piccoli constată, că acest hedonism nu derivă dintr'un stimul ireligios, pentru că are la bază frica de moarte, sau de nestatornicie, iar, în ce privește ateismul, negarea acțiunilor divine nu este decât frica de destin. Apoi: Noul spirit religios nu l-au impus legi economice. Cel mult, o credință contrară nu este decât o autosugestie, de pe urma maniei marxiste. Idealismul trebuie să-l considerăm ca o certitudine, pentru că sub orice formă, îl găsim pretutindeni, oricât de redus. Iar legile economice le vedem supuse zilnic factorilor psihologici. Apoi: Exteriorizarea religiozității, sau religiunea exterioară, și serviciul ce-l face uneori politiceii, sunt fapte constatate. Dar, tot ce-i spiritual se exteriorizează, și chiar și cele mai deșerte exteriorizări presupun faptul unei realități rezidente în conștiință. Quarto: În privința artiștilor (scriitorilor) nu se poate veni cu o regulă generală, trebuiesc luați caz de caz.

După aceste introduceri, ni se arată aspectele fundamentale ale reînfloririi religioase în Italia în primul deceniu al secolului nostru: I. Tendința împăcării exigențelor științelor, cu exigențele dogmei catolice, tendința numită modernism,

pe care o constatăm mai ales la A. Fogazzaro. Efectul ei a fost destul de vag și s'a resimțit mai ales în politică, unde se credea în posibilitatea luptei democratice și sociale în numele catolicismului. Rezultatul i-a fost partidul popular, care, trecând peste orice alte considerente, a produs o nouă difuziune a sentimentului religios, dar în strâns raport cu factorii economici (datorită unui curent socialist în sânul acestui partid) și nu fără concesii făcute spiritului hedonist al maselor. II. Filosofia și politica gânditorilor naționaliști și fasciști, cari vedeau în religiunea catolică unul din caracterele esențiale ale tradiției naționale. Reprezentanții acestui curent pornesc în două direcții: monarchicii ajung la concluzii analoage cu ale lui William James, iar grupul al doilea, care vede în religiune forța unei realități în sine și consideră religiunea ca o realitate absolută, se întoarce dela idealismul actualist la Plato, Sf. Toma și Gioberti. III. Influența misticismului și activismului francez. VI. Exigența sufletească, provenită din desperarea filosofică. (Conversiunea lui Giosuè Borsi și Papini).

Politica sovietelor. Felul cum s'au început și au decurs tratativele româno-ruse dela Viena, și tot ce a urmat după aceea, se cunoaște în toate cereurile lumii. Am fost tratați cu o rea credință cum rar s'a văzut chiar din partea unor oameni fără cuvânt, ca reprezentanții sovietelor. Acelaș tratament — ceea ce nu poate fi de loc o mângâiere pentru nimeni — l-au avut din partea sovietică și englezii, cu ocazia tratativelor inaugurate decurând la Londra cu guvernul muncitoresc al d-lui Macdonald. Invecțiile ce s'au aruncat socialiștilor englezi n'au străbătut în piesa europeană și ni-le comunică acum revista „Vita Italiana“, într'un lung articol al d-lui Amelio Palmieri, reproducând citate din cele mai incredibile din oficiasele sovietice „Pravda“ și „Isvestia“, la adresa englezilor. În asemenea condițiuni ziarele englezești conservatoare nu puteau apărea decât cu titluri ca acesta: Send them home! (Trimiteți-i acasă!)

M. P. Arțibașeff despre Lenin. Refugiatul rus Mihail Petrovici Arțibașeff publică în „Fortnightly

Review“, sub titlul „Moartea lui Lenin“, un articol, în care contestă autorului bolșevismului rusesc și genialitatea și fanatismul și eroismul și criminalismul și demonismul și-l reduce la simplul ipostaz de nebun. Examină de după moarte a constatat la Lenin o teribilă distrugere a creerului, care a trebuit să înceapă cu mult înainte de a-și fi început Lenin opera. El era pe drumul nebuliei depline și numai deviația procesului în direcțiunea centrelor motrice, punând capăt vieții lui, l-a scăpat de idiote. „Bolșevismul, spune Arțibașeff, a fost pe o scară imensă, expresiunea politică a paraliziei generale de care nebunul Lenin era atacat mai demult.“

Desființarea scriitorilor dramatici. Mai refractar reformelor izbitoare decât cele mai multe din instituțiile noastre vechi, teatrul s'a apucat și el, foarte recent, să se revoluționeze. Pașii ce-i face, sunt gigantici: teatrul expresionist, teatrul lui Marinetti, și altele, amintind tot mai mult săliile de jazz-band ale localităților de noapte, sunt mărturia celei mai amănunțite reforme. Iată acum o altă reformă, menită să desființeze tot ce știam până acum dăinuitor în teatru:

Vestitul Georg Kaiser, un reformator care s'a rătăcit până acum prin foarte multe domenii de încercare, a înființat într'un atelier la Viena, sub firma „Stegreiftheater“ căreia el și ai lui îi mai zice și „teatrul geniilor“, un teatru de improvizării, desființând virtualmente pe autorii dramatici. Proclamând egalitatea lor cu autorii dramatici, artiștii se consideră în stare a-i înlocui, și renunță la textul piesei, cerând publicului să le dea o temă, pe care ei o joacă improvizat, după nici un text.

Noul teatru urmărea aceasta: O interpretare directă a unei idei, cu excluderea răsfrângerii multiple, multiforme, a ideii originale, întâi în capul artiștilor, apoi în capul publicului. Dar această excludere înseamnă reformarea însăși a omnirii; ar fi o desindividualizare, pe care minte de om nu o poate concepe. De aceea însuș Georg Kaiser a trebuit să declare că s'a înșelat. Experiența i-a dovedit, că o idee așa, a fost interpretată altfel de către artiști, iar de către public altfel și altfel. Fiasco e declarat, deci, de pe acum, încă înainte ca noul teatru să se fi prezentat publicului.

i. to.

S A T E O R A Ş E R E G I U N I

VIAȚA ECONOMICĂ A SĂLIȘTEI*

Una dintre cele mai de seamă probleme cari ar trebui să preocupe conducătorii noștri, este problema economică. Pentru societatea de mâine, în care trebuie să fie preponderant elementul românesc, naționalizarea întregului comerț și întregii industrii nu trebuie să sufere nici o întârziere. Desinteresarea conducătorilor și situația precară a românilor în raport cu elementele străine, până în prezent ne dau prea puțină garanție de îndreptare. Poate că ne găsim azi trecuți prin școala fagăduielilor neimplinite și a frazelor frumoase și după atâtea decepții am ajuns a nu mai crede decât în fapte.

Dacă stăm să facem bilanțul celor cinci ani trecuți dela năpătuirea idealului național, constatăm cu durere cum întreg avântul, cu care am pornit la organizarea gospodăriei statului în primul an de după războiu, a rămas înfrânt și sterilitatea anilor din urmă ne pune pe gânduri și ne face să ne întrebăm care este modalitatea de-a da o deslegare acestei probleme atât de vitale.

Înainte de toate ne trebuie elementul românesc bine pregătit, pe care să-l putem opune străinilor și cu ajutorul căruia să putem duce cu succes lupta de naționalizare.

Este îndeobște cunoscut faptul că Mărginenii (locuitorii din Săliște și satele din jur) sunt cei mai bine dotați cu aptitudini pentru comerț și industrie pe lângă puritatea sângelui românesc care s'a menținut așa de bine la poalele Carpaților. Fiecare lor sobră și iscusită, pregătirea lor îngrijită în cea mai veche școală populară românească, care datează dela anul 1616 și prin care ultimele generații au trecut fără excepție și mai ales probele cari ni le-au dat în comerțul românesc de dinainte de război în Ardeal, Basarabia și vechiul regat, ne îndreptățește să sperăm că pe lângă o atenție din partea conducătorilor, ar putea să fie un factor de mare importanță în organizarea economică a țării.

Ochiul iscusit al unui cercetător străin ar descoperi în Săliște un întreg proces de evoluție firească

* Publicăm acest articol ca o punere de probleme sprijinită pe date interesante, nu ca o soluție nediscutabilă. Clar reiese, însă, că Săliștea are nevoie de interveniri utile ei și — țării. S. d. m.

dela vechea ocupațiune a oieritului până la viața din fabrică în cele trei fabrici ridicate anul trecut în localitate.

Înainte de asta cu 40 de ani, putem zice că întreaga populație din regiunea Săliștei se ocupă aproape numai cu oieritul. Țara Românească și Moldova erau străbătute de turmele și hergheliile Mărginenilor, cari plecau să ierneze fie în bălțile Dunării, fie în sudul Basarabiei și Dobrogei. Belșugul se revărsa atunci asupra comunelor noastre și instituțiile de seamă s'a ridicat din bogăția de atunci. Satele bine încheiate, cu gospodăria dintre cele mai de frunte, erau pline de viață. Casele țuguiate, înșirate în străzi înguste și întortochiate, din lipsă de teren, se ngeșuiau prin văi, urcau uneori pe coaste de deal, adăpostind familii numeroase și puzderie de copii rumeni și sănătoși. Iar înspre toamnă, când bărbații și feciorii se întorceau dela târle cu căruțele încărcate cu toate cele trebuincioase familiilor, era o adevărată sărbătoare dealungul satelor.

Dar insuficiența pășunatului în munții Ardealului și piedicile puse din partea regimului străin Mărginenilor de-a nu mai putea trece oricând în țara mamă cu turmele lor negustorești chiar în timpul când se ocupau exclusiv cu oieritul de a-și trece produsele oilor spre vânzare în Ardeal și de a se înapoia cu mărfuri ca pălării, curele haine, ghete, brâne, opinci etc. în vechiul regat, a avut ca urmare, o trecere lentă dela ocupațiunea oieritului la negustorie. Astfel găsim o fază când cei mai mulți mărgineni își vând oile, părăsesc ocupațiunea de până acum și se apucă de comerțul ambulant prin satele provinciilor românești.

Privind această evoluție apariția meseriilor în comunele noastre e oevamai târzie. Mizeria în care încep să cadă satele noastre, după părăsirea vechei ocupațiuni, a deschis ochii conducătorilor, îndeosebi a dascălilor, cari cu multă căldură și stăruință au început să arate importanța meseriilor, ignorate până atunci, indemnând locuitorii să-și trimită copiii la meserii. Și a fost destul ca 2—3 meseriași să-și deschidă micile lor ateliere, ca întreaga populație să înțeleagă avanta-

jele unei vieți stabilizate și a unui câștig asigurat. Numai așa se poate explica faptul că Săliștea numără de prezent aproape 150 meseriași. Cât privește pregătirea meseriașilor este de a se mulțimi în mare parte școalele de ucenici, înființată în anul 1885, care funcționează pe lângă școala primară și care înainte de războiu a fost condusă de învățători cari aveau și pregătire specială pentru astfel de cursuri și pe deasupra o râvnă ferbinte și o dragoste de admirat pentru creșterea celor dintră generație de meseriași. Iar ca școală de cultură generală s'a fost înființat în anul 1882 „Reuniunea Meseriașilor” unde se țin în fiecare an conferințe, se aranjează producțiuni artistice și care a ajuns un factor preponderant în Săliște.

Alătura cu meseriile a luat desvoltare și comerțul stabil. Mulți dintre meseriașii comunelor noastre sunt și negustori, desfăcând în prăvăliile lor fie marfă lucrată în propriile ateliere, fie adusă din altă parte.

Actualmente comuna Săliște este mai mult industrială. Ca un ecou al vremilor de altădată, mai găsim abia câțiva oieri și o parte însemnată de negustori ambulanti cari mai cutreeră și astăzi țara în lung și lat. În centrul Săliștii s'au aglomerat prăvăliile și atelierile. Mărginile satului, cu o populație lipsită de mijloacele de traiu, au multe case părăsite. Populația este în descreștere. Odinioară comuna număra peste 6000 locuitori, azi nu are mai mult de cât 3600 suflete.

Mulți dintre locuitorii satelor noastre vor să plece în America sau Rusia. Hotarele prea strâmte ale comunelor, nu permit vechea ocupațiune a oieritului. Concurența la meserii și comerț îngreunează traiul celor ce vor să le practice în viitor. De multe ori ți se pare o minune, cum pot totuș să existe 150 meseriași într'o comună cu populația așa de redusă. Explicația se găsește în faptul, că cei mai cunoscuți negustori ai târgurilor de prin împrejurimi sunt meseriașii din Săliște, cari își desfac în modul acesta marfa lucrată în propriile ateliere.

E de remarcat faptul, că meseriașii nu se stabilesc în alte localități. Aceasta din cauza lipsei de avere, din cauza lipsei de credit în marea criză financiară prin care treceam, dar mai ales din cauza

totalei desinteresări din partea statului, — care dela unire încoace n'a sprijinit absolut cu nimic pe harnicii negustori și meseriași din părțile noastre, — cu cari așa de ușor s'ar putea coloniza satele din nordul Transilvaniei, din Moldova, contribuindu-se astfel în mod eficace la naționalizarea comerțului și industriei. Ba mai mult, chiar băieții din alte comune, cari învață meserii în Săliște, se stabilesc cu preferință tot aici, aceasta probabil din cauză că Săliștea prin instituțiile sale le satisface anumite cerințe de ordin sufleteș, pe care în alte sate nu le pot avea. Crescând deci rapid numărul meseriașilor, am ajuns să avem un prisos de meseriași, cari ar putea aduce mult folos industriei naționale, în alte părți ale țării, lipsite de astfel de elemente.

Săliștea în viitor ar trebui să rămână aceeaș pepinieră de buni meseriași și comercianți și pentru aceasta ar trebui neapărat reorganizată școala de ucenici și înființată, pe lângă actuala școală civilă, o școală superioară comercială, care să poată da pregătire temeinică elementelor de luptă în cucerirea industriei și a comerțului.

Iar ca soluționare a problemei oieritului, care ar putea să aibă un frumos viitor, dacă s'ar lărgi hotarele de munte, ar trebui să se facă neapărat o dreaptă reformă prin care să se atribuiască comunelor românești teritorii corespunzătoare, care azi se găsesc în mare parte încă în mâna Sașilor, protejării asupritorilor de ieri. Și nu să se ia tot dela comunele noastre, cum s'a încercat nu odată dela unire încoace. Și atuncea „Școala Alpina pentru economia de munte“, care s'a înființat anii trecuți în Săliște, și care a trebuit să se mute de aici, din cauza lipsei de teren de dezvoltare și lipsei de interes, ar putea fi readusă în localitate și ar putea să se organizeze ca economie de munte după modelul elvețian.

O chestiune de mare importanță este asigurarea existenței majorității populației, care tânjește în neagră mizerie. Regiunea fiind ne-productivă, terenul pentru semănături aproape lipsind, la noi nici nu s'a pus în discuție reforma agrară, care aiurea a asigurat traiul miilor de țărani. Clasa de jos, care n'are decât brațele de muncă, își îndreaptă privirile încă și astăzi

spre stepele Rusiei unde își pot duce mai departe viața de păstori, sau spre fabricile din America, de unde cei mai mulți nu se mai întorc.

Bărbații plecați odată în țări străine, rămân femeile să ducă greul, câștigându-și anevoe bucățica de pâine pe seama lor și a copilașilor, cu lucrul manual.

Pentru această majoritate a populației noastre, constatătoare mai ales din femei, care știu să lucreze cu mâna lor lucruri de casă așa de minunate, ar trebui să se

înființeze ateliere de cusătorie, țesătorie, împletituri, ca astfel organizându-se această muncă să asigure un frumos venit lucrătoarelor, precum și o bogăție națională țării.

Conducătorii statului nostru trebuie să aibă în vedere importanța deosebită a Mărginenilor în gospodăria societății de mâne. De înțelegerea ce vor ști să dea acestei chestiuni depinde consolidarea economică a ținuturilor noastre.

Săliște.

D. Foltea

SĂPTĂMÂNĂ ECONOMICĂ ȘI FINANCIARĂ

Problema pâinei. După multe frământări, să afirmă că această problemă și-a găsit soluționarea la București, prin fixarea de *prețuri maxime* dela 7—11 lei de kg. La leagănul soluției au priveghiat îngrijorările tutelare ale stăpânirii — fără ca producătorii agricoli, să fie cel puțin întrebați sau ascultați. Nesfârșitele consfătuiri le-au avut ministerele, Consiliul superior economic și primăria capitalei cu — morarii, fânarii și brutarii și nu cu agricultorii producători de grâu și secară.

Explicația și justificarea oficialității să resumă în câteva vorbe: nu să poate admite prețul mondial și producătorii, la acest preț vor să siluiască țara.

Dar în același timp, guvernul a avut suflet să impună *agriculturilor* producători, un nou impozit sau participare a statului de 15 mii lei după fiecare vagon de grâu destinat exportului.

În concepția bancară și comercială a guvernării de azi — urcarea taxelor de export a grâului dela 30 la 45 mii lei de vagon — să traduce prin *îngrijirea* parternelă de pâine ieftină pe seama orașenilor, a funcționarilor și a muncitorilor.

În realitate însă această concepție sguduie sau întârzie dela consolidare și progres tocmai cea mai mare și mai națională producție, ce avem în țară.

Pe înțelesul tuturor, acest fel de a concepe soluțiile problemelor noastre economice, însemnează a da pâine ieftină: comercianților, bancarilor și populației orașelor. În majoritate streină, în socoteala și paguba agriculturilor români dela țară.

Aceasta însemnează a lua muncitorilor petroliști și industriali, finanțați ai capitalului bancar indigen sau strein — îndreptățirea de-ași cere dreptu-

rile de plată în proporția scumpirii producției alimentare. Aceasta însemnează a nutri, cu aparențe sau în contul agriculturii, funcționărima, pe care nu vor să o plătească omeneste, nici statul, nici întreprinderile particulare, în majoritate streine și fără rădăcini în pământul țării producător de cerealele pâinii.

În vreme ce afirmăm că vrem intensificarea producției și facem jertfe grozave pentru introducerea și sprijinirea de noi industrii — dăm la cap celei mai mari și mai puternice producții naționale: *producției agricole*, pe care n'o putem pune la adăpost, în trebuințele ei, de prețurile mondiale — dar o forțăm prin vămi și maximări să valorizeze departe sub prețul mondial. Dacă și aceasta însemnează politică economică națională — noi recunoaștem că nu mai înțelegem nimic. Nici măcar impasibilitatea celor mai de seamă producători ai Țării.

Stafia unui împrumut extern din nou amenință și țara și guvernul și piețele din streinătate. În vreme ce țara așteaptă buimăcită de eriză și căldură — atât guvernul, cât și streinătatea, își au socotelile lor bine stabilite, în jurul mirajului unui nou împrumut extern, atât de mult dorit de amândoi. Căci cu toate desmințirile date de oficialitate în săptămâna trecută — să confirmă, că vacanța d-lui Ministru V. Brătianu, a avut și agreamente, în legătură cu o ofertă de împrumut din Londra. Această ofertă însă a trebuit să fie respinsă, în urma condițiilor umiltoare și păgubitoare pentru industria noastră petroliferă — cum ni se explică din parte oficială.

Înțelegem nizuințele guvernului de a contracta un împrumut pentru satisfacerea nevoilor noastre financiare — dar nu ne putem dumiri asupra

patriotismului, din raza căruia nu să poate distinge, aprecierea realității crude, creată de situația în care am fost târșiți de actuala politică economică.

Noul tarif vamal a fost pus în aplicare cu ziua de 1 August. Cum era de prevăzut, noul tarif a pricinuit o mulțime de dificultăți atât interne cât și externe. Pus în aplicare, fără a se acorda timpul necesar de tranziție — noul tarif este un prilej de nenumerate proteste și cereri de a se reveni incidental, asupra singurațiilor tarifelor. În același timp însă aplicarea, fără tranziție, oferă un nou argument comercial pentru mărirea scumpetei.

Să afirmă că magazinele nu ar fi aprovizionate cu marfurile textile, cu blănării etc. pentru iarnă — va să zică, anunț prealabil pentru scumpirea acestor fel de articole, pe care le avem din importul cu taxe urcate.

Fiscalitatea ce predomină politica noastră vamală atât la import cât și la export — își arată roadele mai curând decât să credea: scumpește fabricatele și pune la grele încercări pe consumatori ca și pe producătorii agricoli.

Exportul de vite și cât l-am avut până acum — să găsește, din nou, în fața unor grele încercări. Ungaria a oprit întreg transitul, pentru cauze sanitare veterinare; iar Cehoslovacia a luat severe măsuri de precauție, ca să nu-i fie duse în țară, cu vitele noastre, și bolile de unghii și gură, cu care, să spune, că sunt contaminate câteva comune dela noi.

Aceste interdicții și restricțiuni îngreuează exportul de vite și asumă asupra exporteurilor riscuri mari — așa că în ultimul timp e în plin declin și această ramură de export.

Când știm că exportul de vite în anul 1922 s'a cifrat cu suma de 1,427.891.000 lei, iar în anul 1923 cu abia 739,860.000 lei — ne dăm bine seama de dezastrul crescătorilor de vite ca și de paguba finanțelor țării — în care ne-am găsi pe urma încetării exportului de vite sau și numai a scăderii lui pe mai departe.

Fiscalitatea ce să practicăm prin taxele de export de câte 10 mii de cap de vită, ca și neputința luptei față de boale în urma lipsei și speculei de serovaccine — constituie o nouă dovadă, că neglijăm și compromitem cea mai importantă ramură de pro-

ducție, după cereale, cea a creșterii vitelor.

Dar cine ne ascultă ?

Colaborarea economică ardeleană e tratată într'un interesant articol al d-lui Gyárfás Elemér, publicat în revista „Minoritatea maghiară”. Și până când vom reveni, mai cu dinadinsul asupra acestei probleme, care prezintă atâtea fețe interesante — spicuim următoarele constatări din scrisul d-lui Gyá fás, unul dintre reprezentanții tipici ai maghiarilor dela noi:

Legăturile economice cu Budapesta dela maghiari la maghiarii de aici — trebuie să se curme, cu toate protestele și sforțările, ce se fac din anume cercuri budapestane.

Legăturile economice directe a maghiarimii de aici cu Bucureștii sunt foarte anevoioase dacă nu imposibile.

Maghiarii de aici trebuie să se încadreze în complexul economic ardelenesc — dar nu ca anexă a românilor sau a sașilor — ci ca organism economic curat maghiar — gata de o frățească colaborare. Și asta pentru ca să poată și maghiarii din părțile ardelenice să colaboreze dela egal la egal.

Aprecieri și explicații multe să impun și d'aceia vom reveni.

Piața economică și târgul financiar merge cu pași repezi spre situații ne mai pomenit de grele. Lipsa de tranzațiuni și criza de numerar să înteste îngrijorător. Nici speculanții nu-și mai permit jocurile la cursuri de 8 10—8 20 la Paris și 2 35 la Zürich.

Ce va fi după vacanța și după anumite întoarceri în țară — abia să poate prevedea.

DELA ADMINISSRAȚIA REVISTEI.

Onorații noștri abonați sunt rugați să binevoiască a ne semnală orice neregulă în legătură cu primirea la timp a revistei. Cu prilejul imprimării unele adrese au fost inserate de două ori, altele însă au fost suprimate cu totul. La revizuire au fost descoperite greșelile. Domnii cari n'au primit regulat nr.ii 9, 10, 11, 12 și 13 să binevoiască a ne anunța pentru a le completa imediat colecția.

[*] **D. Dr. IACOB ONCU**, avocat, și-a deschis cancelaria advocațională în Baia-de-Orș.

(*) **Băile Lipova.** La 1 Iulie s'au deschis Băile Lipova situate pe Murăș în apropierea Aradului. Stațiunea aceasta balneară este poate cea mai ieftină din țară, fiind așezată într'o regiune bogată. Cu Aradul și vestitele podgorii are splendide legături de tramvai electric. Băile sunt complet restaurate și au edificat un hotel nou cu 63 camere cu cea mai modernă instalație. Medicul oficial al băilor este d-l Dr. Sabin Manuilă. Pentru sezonul acesta băile și-au asigurat concursul d-lor Dr. Iuliu Hațieganu prof. univ., Dr. Ioan Goia, docent univ., Dr. Mitrea, medic inspector în București și Dr. Const. Stanca, specialist pentru boale de femei.

Doctorul OCTAVIAN C. PUȘCARIU
SPECIALIZAT LA PARIS

BOLI GENITO-URINARE,
SIFILIS (BĂRBAȚI-FEMEII),
CYSTOSCOPIE, — URETROSCOPIE,
TRATAMENTE ELECTRICE

Consultațiuni: 8—9 a. m. și 4—7 p. m.

BUCUREȘTI

Telefon 64-52 Str. Brezoianu. 26 bis

Către depozitari și librari

*Rugăm cu insistență
a se încheia în fiecare
săptămână contul
exemplarelor vândute
și a ni-se returna restul*

Administrația
SOCIETATEA de MÂINE

INDUSTRIA SÂRMEI S. A.

CLUJ

FABRICĂ: GHIRIȘ (JUDEȚUL TURDA)

FABRICAM:

Sârmă luminată pentru fabricile de cue. — Fer de beton. — Scoabe. — Cue de tot felul. — Sârmă arsă. arămită, tare. — Sârmă de oțel. — Arcuri de mobilă. Sârmă ghimpată. — Agrafe.

Cereți oferte dela singurul încredințat cu vânzarea produselor noastre:

FERARIA S. A. CLUJ

CALEA VICTORIEI No. 29.

Telefon No.: 4-10, 3-47.

Adr. Telegr.: „FERARIA“ CLUJ.

INTREPRINDERILE FORESTIERE ROMÂNE CLUJ

CALEA
REGELE FERDINAND
38

CAPITAL SOCIAL

65.000.000

LEI

ESPLOATĂRI DE PĂDURI, INDUSTRIALIZAREA ȘI COMERȚUL LEMNULUI, FINANȚARE DE INTREPRINDERI SIMILARE

UZINE:

COROȘTI, LEȘNIC, CLOȘANI, COȚNEA, VALEA DRĂGANULUI, (GARA POIEND) ȘI SÂNDREȘTI

FABRICA DE CELULOZĂ BRAȘOVEANĂ

SOCIETATE ANONIMA

ZĂRNEȘTI

BEREA **URSUS** DESCHISĂ

DELA F. BR CA **CZELL** DIN CLUJ

este beutura predilectă
a publicului.

Vreți să cunoașteți Ardealul sub aspectele sale sociale și economice?

TARIFUL RECLAMELOR:

Lei

0 pagină 4000.—

Jum. pagină 2000.—

Un sfert de pagină 1000.—

0 optime „ „ 500.—

0 șaisprezecime „ 250.—

La republicare acordăm
reduceri de 40, 50 și 60%.

Revista SOCIETATEA DE MÂINE

este informatorul cel mai obiectiv al tuturor puterilor de muncă și bogăție din cuprinsul regiunii ciscarpatine.

Vechiul regat și celelalte provincii au tot interesul să știe ce se petrece în Ardeal. Abonați „Societatea de mâine“ mare publicație săptămânală, apelați la publicitatea paginilor ei.

Industriași mari și mici!

Rezervați-vă imediat pentru

Târgul de Mostre din Cluj

**dela 31 Aug. până la
14 Septembrie 1924**

spațiul necesar, și trimeteți fără întârziere, buletinul de înscriere

biroului târgului:

CLUJ, CAMERA de COMERT și INDUSTRIE

Intreprinderea Electrotehnică Românească

TEODOR MAIOR Cluj

CALEA VICTORIEI 7 TELEFON 577

Reprezentantul Fabricii de Electromotoare „ENERGIA“

Execută: Instalații de lumină, transmițeri de forță, centrale de lumină și forță, instalații complete de semnalizare. Atelier special pentru bobinarea electromotoarelor, dinamouri și magnetouri reparații de acumulatori, magnetizarea potcoavelor dela aparatele de aprindere.

Furnizează: Electromotoare de orice tensiune și cai putere, dinamouri și generatoare. Becuri pentru orice tensiune și intensitate luminoasă. Materiale de instalație. Vase de gătit, teare de călcat, etc.

Stațiune proprie de încărcat și verificat acumulatori.

Magazin de candelabre pentru Ardeal S. A.

CLUJ

Calea Reg. Ferdinand

No. 11

*Mare depozit de lămpi
și material electric*

VÂNZARE
EN-GROS ȘI EN-DETAIL

FABRICA DE BERE S. A. din TURDA

FABRICAȚIA SPECIALĂ

GLORIA

bere nutritoare din malț dublu

și

COROANA

berea cea mai gustoasă și renumită.

FABRICA: TURDA

Depozit general: CLUJ, Calea Dorobanților No. 11

N O U L

HOTEL „ASTOBIA“

DIN TURDA

CAMERE CURATE

RESTAURANT.

Principiul meu este: să nu se plângă nimeni, dacă mi-a intrat în casă — — —

PIAȚA MIHAI VITEAZUL NO. 14.